

Колекціонер
Джон Роберт Фаулз

Фредерик Клегг – нічим не примітний банківський клерк. Єдина його пристрасть – метелики. Впіймати, посадити під скло, зберегти їхню красу, щоб милуватися в будь-який момент... Але якось він знаходить екземпляр, набагато цікавіший за метеликів...

Джон Фаулз

Колекціонер

Висловлюємо особливу подяку літературному агентству Aitken Alexander Associates Ltd and The Van Lear Agency LLC за допомогу у придбанні прав на публікацію цієї книги

* * *

Que fors aus ne le sot riens nee.[1 – «Ніхто не знав про це, крім них двох» (старофр.). – Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.]

Марія Французька. Шато Вержі

1

Коли вона поверталася зі школи на канікули, я, бувало, бачив її майже щодня, бо їхній дім стояв навпроти ратуші Еннекса. Вони з молодшою сестрою багато гуляли, часто з хлопцями, які, звичайно, мені не подобалися. Коли я мав хвилину, вільну від тек і бухгалтерських книг, то стояв коло вікна, дивився на дорогу з-за візерунків на вікні й інколи бачив її. Увечері я записував це в щоденник спостережень, спочатку позначаючи її X, а відтак – коли дізнався її ім'я – М. Кілька разів я бачив її і тоді, коли був на вулиці. Одного разу я стояв просто за її спиною в черзі до громадської бібліотеки на Кроссфілд-стрит. Вона жодного разу не поглянула на мене, але я бачив її спину та довгу косу. Коса була дуже світла, шовкова, наче кокон строкатки. Вона майже сягала талії; іноді дівчина закидала її на груди, інколи на спину. Бувало, вона підбирала її догори. Лише один раз до того,

як вона стала моєю гостею, я мав щастя бачити цю косу розпущеною – мені просто подих перехопило, така вона була прекрасна, неначе русалка.

Іншого разу – якось у суботу, коли я їздив до Музею природничої історії, – ми поверталися одним потягом. Вона сиділа через три крісла попереду й навскіс і читала книжку, тож я міг спостерігати її тридцять п'ять хвилин. Коли я її бачив, то почувався, немовби ловлю якийсь рідкісний екземпляр. Наприклад, жовтянку лугову. Я завжди думав про неї так – тобто словами на зразок «невловна», «рідкісна» і «надзвичайно вишукана» – не така, як усі інші, навіть гарні. Для справжнього знавця.

Того року, коли вона ще не закінчила школу, я не знав, хто вона, знав тільки, що її батько – доктор Грей, ще якось підслухав на засіданні Ентомологічного товариства, що її мати п'є. Якось у крамниці я чув, як її мати розмовляє, в неї були претензійний голос і типова зовнішність питаючої жінки, забагато косметики і таке інше.

Ну і ще одного разу в місцевій газеті написали про те, що вона виграла стипендію, і про те, яка вона розумна, і її ім'я виявилось таким самим прекрасним, як і вона, – Міранда. Тож я дізнався, що вона поїхала до Лондона вивчати малярство. Ця стаття справді багато змінила для мене. Здавалося, ми стали ближчими, хоча, власне, ми ще не були знайомі.

Не можу описати, що це було, але, щойно вперше її побачив, я зрозумів – вона єдина така. Звичайно, я не божевільний і розумію, що то була просто мрія – і завжди була б, якби не гроші. Я часто фантазував про неї, уявляв, як би ми зустрілися, як я робив би щось таке, чим вона захоплювалася, як одружувався б з нею і таке інше. Нічого непристойного, і так тривало до того часу, про який розповім згодом.

Вона малювала свої картини, а я доглядав свою колекцію (так мені мріялось). У всіх мріях вона любила мене і мою колекцію, робила з неї кольорові замальовки; ми працювали разом у красивому сучасному будинку, у великій кімнаті з отаким, як зараз роблять, великим вікном. Уявляв я й засідання Ентомологічного товариства в тій кімнаті, де я не затинався і не мовчав увесь час, а ми були блискучими господарями. Вона була така гарна зі своїм світлим волоссям і сірими очима, і, звичайно, усі решта чоловіків просто зеленіли від заздрощів.

Не такі безхмарні мрії про неї в мене бували лише тоді, коли я бачив її з молодим чоловіком, таким собі галасливим випускником приватної школи зі спортивною машиною. Одного разу я стояв за ним у черзі до каси в банку «Баркліз» і чув, як він сказав: «Дайте-но мені все п'ятірками», – а жарт полягав у тому, що йому мали видати лише десять фунтів. Усі вони так поведуться. Ну й бачив я, як інколи вона сідала в його машину, а іноді в місті бачив їх у тій машині обох. У такі дні я майже не розмовляв із колегами і не писав про X у своєму щоденнику ентомологічних спостережень (це все було до її переїзду в Лондон, тоді вона його залишила). У такі дні я дозволяв собі недобрі фантазії. У них вона плакала і зазвичай стояла на колінах. Одного разу я уявив, що дав їй ляпаса: таке я бачив колись у телевіставі. Мабуть, тоді це все й почалося.

Мій батько загинув за кермом. Мені тоді було два роки. Це сталося 1937 року. Він був п'яний, тітка Енні завжди казала, що до пияцтва його довела

моя мати. Мені ніколи не розповідали, що насправді сталося, але невдовзі після того вона кудись поїхала і залишила мене на тітку, вона просто хотіла розв'язатися. Двоюродна сестра Мейбл якось мені сказала (у дитинстві, під час сварки), що моя мати була вуличною жінкою і втекла з іноземцем. Я тоді був дурненький, то пішов просто до тітки Енні і спитав; тож коли вона мала що приховувати, то, звичайно, приховала. Зараз мені байдуже, жива вона чи ні, я не хочу її зустріти, мене вона не цікавить. Тітка Енні завжди дуже розлого казала, мовляв, поїхала – і нехай, і я з нею згодний.

Тож мене виховували тітка Енні і дядько Дик разом зі своєю дочкою Мейбл. Тітка Енні була старшою сестрою мого батька.

Дядько помер, коли мені було п'ятнадцять. Це сталося 1950 року. Ми ходили на річку Тринг рибалити, а я, як завжди, десь відійшов зі своїм сачком і все таке. Коли я схотів їсти і прийшов туди, де його залишив, там зібралася юрба. Я подумав, що він спіймав велику рибу. Але в нього стався інсульт. Його принесли додому, але відтоді він уже не промовив ані слова і майже нікого не впізнавав.

Ті дні, які ми проводили разом, – не те що зовсім разом, бо я зазвичай десь бродив, поповнюючи колекцію, а він сидів над вудкою, але ми завжди удвох обідали і йшли на річку й назад – оці дні (після тих, про які я скоро розповім), безумовно, були найкращими в моєму житті. Тітка Енні й Мейбл зневажливо ставилися до моїх метеликів, коли я був малий, але дядько Дик завжди був на моєму боці. Він радів вдалим поповненням моєї колекції. З такими самими почуттями, як і я, він спостерігав, як із лялечки виходить імаго, розправляє крила, дає їм обсохнути, обережно випробовує їх; він і надав мені місце у своєму сарайчику для банок із гусеницями. Коли я виграв аматорський приз за колекцію німфалід, дядько по секрету від тітки Енні дав мені фунт. Ну, я продовжувати не буду – дядько Дик був мені як батько. Тримавши в руках чек від тоталізатора, саме про нього, крім, звичайно, Міранди, я подумав передусім. Я купив би йому найкращі вудки й рибальське знаряддя, та взагалі що завгодно. Але не судилося.

Я почав робити ставки на тоталізаторі з того тижня, коли мені виповнилося двадцять два. Щотижня я ставив п'ять шилінгів. Старий Том і Кратчлі, які працювали зі мною у відділі податків, разом із деякими з дівчат складались і робили велику ставку, закликаючи мене долучитись, але я лишався самотнім вовком. Мені ніколи не подобався ні старий Том, ні Кратчлі. Старий Том – лицемір, він весь час говорить про місцевий уряд і підлещується до містера Вільямса, міського скарбничого. А в Кратчлі тільки бруд на думці, і він садист, він ніколи не оминає нагоди поглузувати з мене й мого захоплення, особливо перед дівчатами. «Фред утомився – усі вихідні прогуляв із капустянками!» – казав він. Або: «З яким це нічним метеликом я вас бачив учора ввечері?»

Старий Том на таке гигакав, і Джейн, подружка Кратчлі з відділу санітарного контролю, теж. Вона була цілковитою протилежністю Міранді. Я завжди терпіти не міг вульгарних жінок, особливо дівчат. Так що я робив ставки самостійно, як уже було сказано.

Чек прийшов на 73 091 фунт стерлінгів і скількись там шилінгів та пенсів. Щойно у вівторок люди з тоталізатора підтвердили, що все гаразд, я зателефонував містеру Вільямсу. Я відчув, як він лютиться, що я отак від

нього йду, хоча спочатку він сказав, ніби дуже радий за мене, що, напевне, всі за мене раді, і це, звичайно ж, було неправдою. Він навіть запропонував мені зробити внесок у муніципальну позику під 5 %! Дехто в магістраті геть позбавлений почуття міри.

Я зробив те, що мені порадили працівники тоталізатора: переїхав просто до Лондона з тіткою Енні та Мейбл на той час, поки в містечку все заспокоїться. Я надіслав старому Томові чек на 500 фунтів і попросив його поділитися з Кратчлі та іншими. Я не відповів на їхні листи з подяками. Вони, певна річ, подумали, що я негідник.

Єдиною ложкою дьогтю в цьому була Міранда. Вона була вдома на канікулах, коли я виграв, і я побачив її тільки вранці тієї вирішальної суботи. Весь цей час, поки я тринькав гроші в Лондоні, я думав, що, мабуть, більше ніколи її не побачу; тепер я став багатий, став вигідним женихом; і знову я подумав, що це все дурниці, бо люди одружуються з кохання, особливо такі дівчата, як Міранда. Іноді я думав, що вже забуду її. Але не можна забути спеціально, це може хіба що саме статися. Тільки зі мною цього не сталося.

Якщо ви людина корислива й аморальна, яких сьогодні більшість, то, напевне, маючи гроші, ви б могли неабияк провести час. Тільки от маю сказати, що я таким ніколи не був; мене навіть у школі жодного разу не карали. Тітка Енні була нонконформісткою, [2 – Одна з течій англіканської церкви.] вона ніколи не змушувала мене ходити до церкви тощо, але я виховувався у відповідній атмосфері, хоча дядько Дик, бувало, тихцем ходив до паба. Тітка дозволила мені курити після численних сварок, коли я повернувся з армії, але їй ніколи це не подобалося. Навіть щодо всіх тих грошей вона все казала, що витратити їх суперечить її принципам. Але Мейбл конфіденційно вплинула на неї: одного дня я чув, як вона з нею розмовляє. І в кожному разі, я сказав, що це мої гроші і мій талан, тож коли їй це подобається – хай бере скільки хоче, а коли не подобається – хай не бере, та й узагалі, в нонконформізмі нічого немає проти подарунків.

Я веду до того, що, власне, раз чи двічі трохи напивався, коли служив у фінансовому корпусі, особливо в Німеччині, але ніколи не мав ніякої справи з жінками. Я про жінок і не думав, доки не зустрів Міранду. Я знаю, в мені немає нічого такого, що люблять дівчата; я знаю, що з ними все добре виходить у таких, як Кратчлі, котрий, на мою думку, є звичайнісіньким грубіяном. Деякі дівчата там, в Еннексі, такими очима на нього дивилися – глянути гидко. Це щось таке грубе й тваринне, чим природа мене обділила від народження. (І я радий, що обділила: на мою думку, коли б таких, як я, було більше, світ став би кращим.)

Коли ви не маєте грошей, вам завжди здається, що з ними ваше життя суттєво зміниться. Я не хотів більше, ніж мені належало, нічого понад це, але в готелі одразу помітив: зовні люб'язний персонал насправді глибоко мене зневажав за те, що я маю гроші й не знаю, що з ними робити. Позаочі вони ставилися до мене як до того, ким я був, – дрібного канцелярського службовця. Від розкидання грошима жодної радості не було. Щойно я починав із ними розмовляти, я себе видавав. Їхній погляд казав: нас не обдуриш, ми знаємо, хто ти такий, чи не пішов би ти туди, звідки взявся.

Пам'ятаю, як ми одного разу пішли вечеряти до шикарного ресторану. Він був у списку, який нам дали люди з тоталізатора. Страви були гарні, але я майже не відчував смаку: ці люди так на нас дивились, і ці запобігливі офіціанти-іноземці, і всі: здається, вся зала дивилася на нас згори вниз, бо ми виховані не так, як вони. Кілька днів тому я прочитав статтю про класові справи – я б міг їм дещо про це сказати. Якщо мене спитати, то я скажу: Лондон влаштований для людей, які можуть поводитися, як випускники приватних шкіл, і ви нікуди не потрапите, якщо у вас немає такої вродженої манери і претензійного голосу, – я маю на увазі Лондон багатих людей, Вест-Енд, звичайно.

Одного вечора – це було після того ресторану, я почувався пригнічено – я сказав тітці Енні, що хочу погуляти, так і вчинив. Гуляючи, я відчув, що хотів би жінку, тобто що я можу відчувати, що хочу, тож я зателефонував за номером, який мені дали на церемонії вручення. Якщо захочете трохи зрозуміло чого, пояснив чоловік, котрий його дав.

Жінка сказала: «Я зайнята». Я спитав, чи знає вона ще такі номери, і вона дала мені два. То я сів на таксі і поїхав на адресу другої. Що відбулося, розповідати не буду, але нічого путнього там не було. Я дуже нервувався, намагався вдати, що я все про те знаю, і, звичайно, вона це розуміла, вона була стара і жадлива-жадлива. Я маю на увазі і те, як брудно вона поводитись, і її вигляд. Вона була несвіжа, звичайна. Такий екземпляр у колекцію ніхто б не взяв. Я думав: а що, коли б Міранда так мене побачила? Тож, як я вже сказав, я спробував, і мені не сподобалося, та я й не дуже старався.

Я не з тих пробивних і грубих, ніколи таким не був, у мене, як то кажуть, завжди були високі поривання. Кратчлі, бувало, казав, що зараз усюди треба вміти пробитись, і додавав: он поглянь на старого Тома, куди підлецування його привело. Кратчлі бував дуже фамільярним, аж занадто, як на вашого покірного слугу, як я вже казав. Хоча він умів і підлизуватися, коли з цього була вигода, наприклад до містера Вільямса. Додайте життя, Клеггу, казав мені містер Вільямс, коли я працював у довідковому відділі. Ви усміхніться, люди це люблять, пожартуйте інколи, чи що, казав він, – не всі ми з таким талантом народжуємося, як, наприклад, Кратчлі, але ж можна спробувати, розумієте. Це мене просто лютило. Правду кажучи, я смертельно втомився від цього Еннекса і в кожному разі хотів переїхати звідти.

Та нічого в моєму житті не змінювалося, можу це довести. Одна з причин, чому так само я втомився від тітки Енні, полягала в тому, що я почав цікавитися книжками, з тих, які можна купити в книгарнях Сохо, такими, де оголені жінки тощо. Журнали я ще ховати міг, але були такі книжки, які я б хотів купити і не міг, бо їх могла побачити тітка. Я завжди хотів займатися фотографією, одразу ж, звичайно, купив фотоапарат, «лейку», найкращий, з телефотолінзою тощо; головним її призначенням було знімати метеликів живими, як славнозвісний містер С. Бофой; але також часто мені, коли я ходив шукати собі поповнення колекції, на очі траплялося всяке інше; вам, певно, буде дивно, на що наважуються пари в таких місцях, де такого зазвичай люди не роблять, – то й такі знімки в мене також були.

Звичайно, те, як у мене було з тією жінкою, мене засмутило на додачу до всього іншого. Наприклад, тітка Енні заповзялася поїхати в морський круїз до Австралії в гості до свого сина Боба і дядька Стива, її молодшого брата

і його сім'ї, і вона хотіла, щоб я теж із ними поїхав, але я вже не хотів бути з тіткою Енні й Мейбл. Не те що я ненавидів їх, але іншим одразу видно, що вони таке, навіть більше, ніж це видно з мене. Було очевидно: вони дрібні люди, які ніколи не відходили далеко від дому. Наприклад, вони завжди очікували, що я з ними все робитиму, казатиму, куди я пішов і що робив, коли випадково проведу якусь годину сам. Наступного дня після згаданої вище події я сказав їм, що до Австралії не поїду. Вони не надто тяжко це сприйняли, гадаю, вони мали час подумати, що, врешті-решт, це робиться за мої гроші.

Уперше я пішов шукати Міранду за кілька днів по тому, як з'їздив до Саутгемптона провести тітку Енні; якщо бути точним, це було 10 травня. Я повернувся до Лондона. У мене не було жодного конкретного плану, і я сказав тітці Енні й Мейбл, що, можливо, поїду за кордон, але ще точно не вирішив. Тітка Енні боялася, по-справжньому боялася: увечері напередодні від'їзду вона мала дуже серйозну розмову зі мною: мовляв, сподіваюся, ти ж не збираєшся одружуватися – вона мала на увазі, не збираюся одружуватися, не познайомивши її з нареченою. Вона багато разів казала, що це, звичайно, мої гроші і моє життя, і який я щедрий, і таке інше, але я бачив, що вона дійсно боялася, що я одружуся з якоюсь дівчиною – і вони втратять усі ті гроші, яких вони, в кожному разі, соромилися. Я її не винуватив, це природна поведінка, особливо коли дочка неповносправна. Я гадаю, таких, як Мейбл, слід було б якось безболісно позбуватися, але мова не про це.

А збирався я (готуючись до цього, я вже купив найкраще спорядження в Лондоні) поїхати в якісь місця, де водяться рідкісні види й аберації, добувати їх. Я маю на увазі: приїхати туди й залишатися там, скільки схочу, ходити по нові екземпляри для колекції і фотографувати. Я брав уроки водіння перед тим, як вони поїхали, і придбав особливий фургон. Я хотів добути багато видів – наприклад, деяких косатців, [3 – До родини косатцевих належать, наприклад, махаон і аполлон.] хвостатку сливову, синявця аріона, деяких рідкісних шашечниць, як-от аталію та цинксію. Таке в більшості колекціонерів трапляється раз на все життя. Нічні метелики теж мені були потрібні. Я гадав, що зможу їх зловити.

Я хочу сказати: те, що вона виявилася моєю гостею, сталося несподівано, я цього не планував, відколи отримав ті гроші.

Ну, звичайно, щойно тітка Енні й Мейбл зникли з обрію, я купив ті книжки, які хотів. У деяких я бачив такі речі, про існування яких навіть не здогадувався, власне, я відчув огиду, хоча так і засів у готельному номері з усіма тими книжками, де все так відрізнялося від моїх мрій про мене й Міранду. Раптом я побачив, що сам себе схилию думати про те, що вона назавжди пішла з мого життя, немовби ми й не жили на відстані кількох миль одне від одного (я на той час перебрався до готелю на Паддингтонському вокзалі) і я не маю вдосталь часу розвідати, де вона живе. Це було легко, я знайшов у телефонному довіднику Художній коледж Слейда й одного ранку став чекати біля нього у своєму фургоні. Фургон – то була єдина дійсно велика розкіш, яку я собі дозволив. У ньому позаду було особливе відділення з розкладачкою, на якій можна, коли треба, спати; я придбав машину, щоб возити з собою за місто все потрібне обладнання; також я думав, що, маючи фургон, я не буду змушений скрізь брати з собою тітку

Енні з Мейбл, коли вони повернуться. Я купував його не для того, для чого потім використав. То була раптова ідея, майже геніальне осяяння.

Першого ранку я її не побачив, але наступного дня нарешті вона з'явилася. Вона прийшла з групою інших студентів, здебільшого чоловіків. Серце так закалатало, що мені стало зле. У мене був фотоапарат наготові, але я не наважився ним скористатися. Вона була така сама, з тією самою легкою ходю; вона завжди носила взуття без підборів і не дріботіла, як більшість дівчат. Коли вона рухалася, вона взагалі не думала про чоловіків. Як пташка. Весь той час вона розмовляла з чорнявим молодиком, дуже коротко стриженим, з невеликим чубом, дуже артистичної зовнішності. Спочатку їх було шестеро, але потім вона і той чоловік перейшли вулицю. Я вийшов із фургона й подався за ними. Вони пройшли недалеко й зайшли до кав'ярні.

Я, сам не розумію чому, майже мимоволі, теж зайшов до тієї кав'ярні, мене наче потягло туди якоюсь силою. Там було повно людей: студентів, художників тощо; здебільшого в них був бітницький вигляд. Пам'ятаю, на стінах були якісь химерні обличчя й речі. Напевно, то мав бути африканський стиль.

Усередині було надто людно й гамірно, я так рознервувався, що не одразу її побачив. Вона сиділа за другим столиком від кінця зали. Я всівся на табурет коло шинквасу, щоб мати добрий спостережний пункт. Я не наважувався дивитися на неї надто часто, а світло в другому приміщенні було не дуже яскраве.

І тут вона зупинилася просто біля мене. Я вдавав, що читаю газету, тож не бачив, як вона встала з місця. Я відчув, як кров прилила до обличчя, я дивився на шпальту, але нічого не міг читати, як не наважувався глянути навіть краєм ока – вона майже торкалася мене. На ній була сукня в клітинку, біло-синю, руки в неї були відкриті й засмагли, а волосся розпущене по спині.

Вона сказала:

– Дженні, ми зараз геть без грошей, будь ангеликом, дай нам, будь ласка, кілька цигарок.

Дівчина за шинквасом відповіла:

– Це востаннє, – чи щось у такому дусі, і Міранда запевнила її:

– Завтра, обіцяю! – а тоді: – Дай тобі Боже здоров'я! – коли та дівчина дала їй цигарки.

Це тривало буквально п'ять секунд, вона повернулася до того молодого чоловіка, але звук її голосу перетворив Міранду для мене з мрії на справжню людину. Не можу сказати, що в тому голосі було особливе. Звичайно, це був голос освіченої людини, але без отєї претензійності, вона не підлещувалася, не канючила цигарки й не вимагала, вона їх просто попросила, легко, у тому не відчувалося нічого оцього новомодного. Вона, можна сказати, говорила, як ходила.

Я якомога швидше розплатився і пішов назад до свого фургона, готелю «Креморн» і мого номера. Мені було по-справжньому сумно. Частково через те, що вона мусила позичати цигарки, бо не мала грошей, а в мене було шістдесят тисяч фунтів (десять тисяч я дав тітці), які я був готовий кинути до її ніг – бо саме так відчував. Я відчував, що готовий зробити будь-що, аби з нею познайомитись, її порадувати, стати її другом, мати змогу дивитися на неї не криючись, не підглядати нишком. Щоб показати, що я відчуваю, я поклав у конверт п'ять п'ятифунтових банкнот і написав на конверті: «Міранді Грей, Художній коледж Слейда»... тільки, звичайно, я цей конверт не відіслав. Якби я мав змогу бачити її обличчя, коли вона його відкрив, то відіслав би.

Саме того дня я вперше подумав про те, що незабаром здійснювалося. Спочатку я уявляв, що на неї напав якийсь чоловік, а я підбігаю і рятую її. Потім якось так уявилося, що нападником був я, тільки не завдав їй шкоди; я її спіймав і повіз у фургоні до будинку в глушині, і там вона була моєю шляхетною полонянкою. Поступово вона б дізналася, хто я, і я б їй сподобався, а тоді ця мрія реалізувалася б у життя в новому будинку, весіллі, дітей і таке інше.

Ця мрія не давала мені спокою. Через неї я вночі не спав, забував, що робив протягом дня. Я весь час сидів у «Креморні». Це вже була не мрія, я почав уявляти, що так воно й буде (звичайно, я тільки уявляв, що це станеться, то була така собі гра), тож я міркував, як це зробити – що саме продумати і як влаштувати тощо. Я думав, що не зможу познайомитися з нею у звичайний спосіб, але якщо вона буде зі мною, то побачить, що в мені є доброго, зрозуміє. Я завжди думав, що вона зрозуміє.

Далі я почав читати модні газети, із тієї самої причини почав ходити до Національної галереї та галереї Тейт. Мені там не дуже сподобалося, це нагадувало експозицію іноземних видів в Ентомологічному відділі Музею природничої історії: красиві, але незнайомі, тобто не такі знайомі мені, як наші, британські. Проте я ходив, аби я міг з нею розмовляти, щоб не видаватися невігласом.

В одній із недільних газет я побачив рекламу великими літерами на сторінці про продаж будинків. Я нічого на ній не шукав, але те оголошення немовби притягло мій погляд, коли я гортав сторінки. «ПОДАЛІ ВІД МІСЬКОЇ МЕТУШНІ?» – було написано там. Саме так. А далі:

«Старий котедж, чарівне відлюдне розташування, великий сад, 1 год машиною від Лондона, дві милі від найближчого села...»

І так далі. Наступного ранку я поїхав дивитися. Зателефонував агентіві з нерухомості в Льюїсі й домовився, щоб мене зустріли біля того будиночка. Я придбав мапу Сассекса. Ось так воно – мати гроші. Жодної перешкоди.

Я очікував чогось геть розваленого. Будинок, звісно, був старий – зовні білий із чорними балками, давня кам'яна черепиця. Котедж стояв одинцем. Коли я під'їхав, із нього вийшов агент. Я собі уявляв його старшим, а то виявився мій одноліток, але з отих випускників приватних шкіл, просто

набитий придуркуватими зауваженнями, які мали б бути смішними, немовби продавати абищо принижувало його гідність і продаж будинку чимось відрізнявся від торгівлі в крамниці. Він моментально спричинив відразу своєю допитливістю. Проте я вважав, що краще спочатку все оглянути, коли вже проїхав такий шлях. Кімнати були такі собі, але будиночок мав усі сучасні вигоди: електрику, телефон тощо. Він належав якомусь адміралові на пенсії чи що, той помер, а наступний покупець також раптово помер – і ось будинок продається.

Зауважу все ж, що спускався до підвалів без думки підшукувати місце для таємної гості. Навіщо я це робив, мені важко пояснити.

Просто не знаю. Те, що робиш зараз, розмиває те, що робилося раніше.

Той чоловік хотів знати, чи я купую це лише для себе. Я відповів, що для тітки. Сказав правду, що хочу зробити їй сюрприз, коли вона повернеться з Австралії, і таке інше.

– А як щодо ціни? – питав він.

– Мені нещодавно багато грошей прийшло, – пояснив я, щоб розчавити його. Він заговорив про це, коли ми спускалися сходами в будинку і я гадав, що вже все побачив. Я навіть хотів був заявити агентові, що будинок мені не підходить, що він замалий, щоб ще сильніше його розчавити. Аж ось він сказав:

– Он як! Ну то маєте готувати підвали.

Треба було пройти в бік заднього двору, там біля виходу були двері. Він витяг ключ із-під вазона з квітами. Звичайно, електрику було вимкнено, але в нього був ліхтар. Туди не проходило сонце, було сиро й неприємно. Углиб спускалися кам'яні сходи. Унизу агент поводив ліхтарем. Стіни хтось побілів, але дуже давно, де-не-де вапно обсіпалось, і вони стали рябими.

– Він проходить під усім будинком, – пояснив агент, – а ще є ось, – він присвітив, і я побачив у кутку двері в стіні саме навпроти сходів. Там був ще один великий підвал, до нього вниз вели ще чотири сходи; це приміщення вже було нижче і з дещо склепінчастою стелею, схоже на підземелля, що інколи бувають під церквами. Сходи діагонально спускалися в куток кімнати, вона немовби втікала.

– Для оргій – те, що треба, – зауважив агент.

– А для чого це було раніше? – поцікавився я, не звертаючи увагу на його дурний дотеп.

Він припускав, що, напевне, підвали такі великі, бо будиночок дуже відлюдний. Треба було тримати в них великі запаси. Або тут могла бути таємна римо-католицька каплиця. Один з електриків казав, що тут було лігво контрабандистів, перевалочний пункт між Нью-Гейвеном і Лондоном.

Ну то ми пішли назад, нагору. Коли він замкнув двері й поклав ключ під вазон із квітами, усе те підземелля зникло, наче й не було його. То був

інший світ. Це завжди було так. Іноді я прокидався – і мені здавалося, що це сон, доки я знову не спускався вниз.

Агент поглянув на годинник.

– Мене це цікавить, – сказав я. – Дуже цікавить.

Я так розхвилювався, що він здивовано подивився на мене, і я додав:

– Думаю, я його візьму.

Я сам собі дивувався. Адже раніше я завжди хотів чогось сучасного, новітнього, а не такого старого, ще й у глушині.

Він стояв там такий безглуздий, здивований із того, що мене так цікавить той будинок, що в мене є гроші, – напевно, більшість із них такі.

Тоді він поїхав назад до Льюїса. Він мав підвезти ще одного покупця, а я пообіцяв, що почекаю в саду й обміркую остаточне рішення.

Сад був гарний, він виходив за будинок на поле люцерни, яку полюбляють метелики. Поле підіймається на пагорб (це на північ). На схід від котеджу ліс обабіч дороги, яка веде долиною до Льюїса. На захід – поля. Десять за три чверті милі під горбом стоїть ферма, то найближчий будинок. Якщо глянути на південь, краєвид чудовий, тільки його трохи затуляють живопліт перед будинком і дерева. І гараж гарний.

Я повернувся до будинку, знову витяг ключ із-під вазона і пішов до підвалів. Внутрішнє підземелля, напевне, було на глибині півтора-два метри. Там було сиро, стіни нагадували мокре дерево взимку; видно мені було погано, бо присвічував лише запальничкою. Було страшно, але я не забобонний.

Хтось скаже, що мені пощастило з першого разу знайти те, що хотів, однак рано чи пізно я все одно б знайшов місце на свій смак. Я мав гроші й бажання. Чудно, але оце Кратчлі й називав пробивною здатністю. В Еннексі я зовсім не був пробивним, мені це не личило. Проте хотів би я бачити, як би Кратчлі організував те, що минулого літа організував я, і довів справу до кінця. Я не хочу вихвалитись, але це було непросто.

Тими днями я прочитав у газеті (афоризм дня): «Мета для душі – як вода для тіла». І це дуже правильно, на мою скромну думку. Коли Міранда стала метою мого життя, маю сказати, виявилось, що я щонайменше не гірший за інших.

Я мав віддати ще п'ятсот фунтів понад зазначене в оголошенні, були інші покупці, всі мене намагалися стригти: страховик, будівельник, оформлювачі, меблярі з Льюїса, – коли я взявся обставляти будинок. Через гроші я не переймався, не в грошах річ. Я одержував довгі листи від тітки Енні, я на них відписував, зазначаючи там цифри вдвічі менші, ніж ті, які насправді платив.

Я домовився з електриками, щоб вони провели світло в підвал, зі слюсарями, щоб провели туди воду й поставили раковину. Я гадав, що займатимуся теслярством і фотографією і то буде моя майстерня. Я не брешу, мені було

що робити з дерева. І я вже мав знімки, котрі не можна було здавати до фотомайстерні. Нічого такого. Просто пари.

Наприкінці серпня майстри пішли, а я переселився до будинку. Почну з того, що я почувався наче вві сні. Але невдовзі це відчуття зникло. Мені не дали спокою настільки, наскільки я очікував. Приходив якийсь чоловік, бажаючи займатися садом, він це завжди робив і дуже образився, коли я його відправив геть. Потім прийшов сільський вікарій, і я мусив повестися з ним грубо. Я сказав, що хочу, щоб мені дали спокій, що я нонконформіст і не бажаю мати жодних справ із селом, – і він із претензійним гнівом пішов. Приїжджали кілька пересувних крамарів, я відмовився і від їхніх послуг. Сказав, що все купую в Льюїсі.

Телефон я теж від'єднав.

Згодом у мене з'явилася звичка замикати ворота: то були лише ґрати, але із замком. Раз чи двічі я бачив, як у двір зазирають торгівці, але невдовзі люди, здається, все зрозуміли. Мені дали спокій, і я зміг продовжити роботу.

Місяць чи більше я працював над планами. Весь цей час я був сам: добре, що я не мав справжніх друзів. (Адже тих людей з Еннекса не можна було назвати моїми друзями: я не сумував за ними, а вони за мною.)

Я раніше робив усяку всячину для тітки Енні, мене навчив теслярувати дядько Дик. Мені ця справа давалася непогано і таке інше, тож я обладнав кімнату дуже мило, хоча виходить, що я сам себе хвалю. Коли все підсохло, я вистелив усі стіни кількома шарами повсті для ізоляції, а тоді оздобив стіни (побілені) гарним помаранчевим килимом (веселим). Заніс туди ліжко й комод. Стіл, крісло тощо. В одному кутку поставив ширму, а за нею умивальник і похідний туалет тощо – вийшла майже окрема маленька кімнатка. Я заніс туди інші речі, валізи і багато книжок про живопис, романів, щоб було затишніше, – так і вийшло. Картини вішати я не ризикнув, розуміючи, що вона має тонкий смак.

Однією з проблем, звичайно, були двері і шум. На вході до її кімнати був чудовий дубовий одвірок, а дверей не було, і я зробив їх сам – то була моя найскладніша робота. Перші двері, які я зробив, не вдалися, але другі вийшли краще. Навіть чоловік не зміг би їх вибити, не кажучи вже про таке крихке створіння, як вона. Вони були з витриманої деревини завтовшки п'ять сантиметрів, ізсередини оббиті залізом, щоб вона не змогла дістатися до дерева. Вони важили добру тонну, повісити їх на петлі було непросто, але врешті я це зробив. Зовні я зробив широкі, по двадцять п'ять сантиметрів завширшки, засуви. Тоді я вчинив дещо дуже розумне. Я зробив щось на зразок шафи для інструментів і всіляких подібних речей зі старих дощок і на дерев'яних петлях прилаштував її перед тими дверима, тож на перший погляд здавалося, ніби то просто якась стара ніша з полицями. Відсунути їх – ось вам і двері. Полиці також не пропускали жодних звуків ізсередини. Ще я зробив засув на підвальних дверях ізсередини, щоб у разі потреби замикатись, аби мене не турбували. І сигналізацію. Найпростішу, для ночі.

У першому підвалі я поставив маленьку плитку та інші зручності. Я не був упевнений, що за мною ніхто не підглядатиме, а їм видалося б дивним, що я весь час бігаю з таями то вгору, то вниз. Але оскільки все було в задній

частині будинку, то я не дуже переймався, бо бачив, що там лише поля й ліси. У кожному разі, з двох боків саду стіна, а далі живопліт, крізь який нічого не видно. Усе було майже ідеально. Подумав я й про те, щоб провести сходи зсередини, але це було б дорого і я не ризикнув привертати до себе підозри. Зараз робітникам довіряти не можна, вони все хочуть знати.

Весь цей час я не вважав, що це серйозно. Розумію, напевне, це звучить дуже дивно, але саме так і було. Тоді я, звичайно, собі казав, що ніколи цього не зроблю, це просто гра. І навіть такої гри я б не влаштовував, коли б не мав стільки часу і грошей. На мою думку, багато з тих, хто здається щасливим, зробили б те саме чи щось подібне, коли б мали стільки часу і грошей. Я хочу сказати, погратися в щось таке, чого б не зробили. Влада розбещує, завжди казав мій учитель у школі. А Гроші – це Влада.

Далі я накупив для неї одягу в лондонській крамниці. Власне, я побачив продавщицю із саме такою фігурою, як у неї, назвав їй кольори, в яких бачив Міранду, і докупив усього, що, кажуть, потрібно дівчатам. Я вигадав історію про подружку з півночі, у якої вкрали весь багаж, і казав, що хочу зробити їй сюрприз і таке інше. Не думаю, що мені в крамниці повірили, але я був вигідний клієнт – того ранку я залишив у них майже дев'яносто фунтів.

Я міг ночами міркувати про запобіжні заходи. Я приходив до її кімнати, сідав і міркував, як вона могла б утекти. Я думав, що вона, мабуть, знає про електрику, зараз такі дівчата, що з ними не вгадаєш, тож я завжди ходив у взутті на гумовій підшві, ніколи не торкався вимикача, не перевірявши все уважно. Купив спеціальний спалювач для її сміття. Розумів, жодна її річ не має вийти з цього будинку. Ніякого прання. Завжди щось знайдеться.

Нарешті я повернувся в Лондон до готелю «Креморн». Кілька днів я виглядав її, але вона ніяк не траплялася на очі. Я дуже бентежився, але не здавався. Фотоапарата я не брав, розуміючи, що це надто ризиковано, адже я полював на більшу здобич, ніж якийсь вуличний знімок. Двічі ходив до тієї кав'ярні. Одного дня просидів там майже дві години, вдаючи, що читаю книжку, але вона не прийшла. У голову полізли усілякі дикі думки: може, вона померла чи більше не займається малярством тут? Тоді одного дня (я не хотів, щоб мій фургон запам'ятали), коли я виходив з метро на Воррен-стрит, я її побачив. Вона виходила з потяга, що їхав з півночі, на іншій платформі. Далі було легко. Я вийшов за нею з метро, дійшов за нею до коледжу. Наступні дні я стежив за тією станцією. Можливо, вона не завжди поверталася на метро додому, я не бачив її два дні, а на третій вона перетнула вулицю і зайшла на станцію. Ось так я виявив, звідки вона приїжджає. Їздила вона на Гемпстед. На тій станції я зробив так само. Наступного дня я чекав на неї на виході й ішов за нею хвилин десять провулками туди, де вона мешкала. Я проминув будинок, до якого вона зайшла, побачив його номер, пройшовся вулицею і дізнався її назву.

Того дня я попрацював на славу.

За три дні до того я залишив «Креморн» і кожну ніч проводив в іншому готелі, щоб мене не можна було вистежити. У фургоні в мене було готове ліжко з ременями й шарфами. Я збирався вдатися до хлороформу, колись я використовував його в морилці. Мені дав його знайомий із громадської

лабораторії. Хлороформ не вивітрюється, але для певності я вирішив додати до нього трохи тетрахлорметану, який усяди продається.

Я об'їхав район Гемпстед і вивчив його від і до, щоб швидко завернути на Фостерс-стрит. Усе було готове. Отже, тепер я міг стежити і, щойно випаде нагода, усе зробити. Я тими днями був зовсім незвичайний, усе продумував, неначе робив це все життя. Ніби працював таємним агентом чи детективом.

І нарешті, як це інколи буває і з метеликами, усе сталося через десять днів. Я маю на увазі те, що ви ходите туди, де можете зустріти якийсь рідкісний вид, і він вам не трапляється, але іншим разом, навіть не шукаючи, бачите його просто перед собою на квітці, як то кажуть, наче на блюдечку піднесли.

Тої ночі, як завжди, я стояв у провулку біля метро у своєму фургоні. День був прийнятний, але задуршливий, насувалася гроза. Я стояв біля дверей крамниці навпроти виходу з метро і побачив, як вона піднялася сходами, щойно линув дощ. На ній не було дощовика, тільки джемпер. Вона швидко забігла за ріг у станцію. Я перейшов вулицю, навколо ходило багато люду. Вона була в телефонній будці. Вийшовши звідти, замість того щоб піти, як завжди, вгору, пішла іншою вулицею. Я попрямував за нею, думаючи, що ніякої користі від того не буде, адже я не розумів, що вона робить. Та вона раптом метнулася в бічну вулицю, там був кінотеатр, куди вона і зайшла. Я все зрозумів: вона телефонувала туди, де живе, і попередила, що пішов дощ і вона перечекає його в кіно. Я знав, що це мій шанс, якщо ніхто не прийде її зустрічати. Я зайшов до кіно за нею і подивився, скільки триває сеанс. Виявив – дві години. Я вирішив ризикнути; можливо, бажав дати долі можливість мене зупинити. Я пішов до кафе й повечеряв. Потім повернувся до свого фургона і припаркував його там, звідки було видно вихід із кіно. Я не знав, чого чекати – може, її зустрічатиме друг. Я хочу сказати, що відчув, як мене немовби підхопило течією і понесло: може, на щось наткнуся, може, проскочу.

Вона вийшла сама рівно за дві години; дощ більш-менш припинився, і від хмар було майже темно. Я дивився, як вона звично підіймається на пагорб. Тоді я проїхав повз неї до такої точки, яку вона напевне мала проходити. На тому місці дорога до її дому відгалужувалася від іншого шляху. З одного боку там були дерева й куші, а з другого – величезний особняк на великій ділянці. Схоже, він був порожній. Вище також стояли будинки, всі великі. Перша частина її шляху пролягала через добре освітлені вулиці.

Тільки це місце годилося.

У мене в кишеню макінтоша була вшита особлива пластикова торбинка, у якій я тримав трохи хлороформу і тетрахлорметану, а також ватний тампон, так щоб він був просочений і не вивітрювався. Із закритого клапана запах не вивітрювався, а за секунду в разі потреби все можна було застосувати.

З'явилися дві літні жінки з парасольками (знову почало дощити) і пішли вулицею в мій бік. Саме цього я й не хотів, я знав, що вона ось-ось прийде, і мало не здався тієї миті. Але я завернув за ріг, і вони, без угаду балакаючи, пройшли повз мене, мабуть, навіть не помітивши і фургона, і мене. По всьому району були припарковані машини. Минула хвилина. Я вийшов і відчинив заднє відділення. Усе було сплановано. А тоді підійшла

вона. Вона швидко йшла вперед метрів за двадцять, я її не одразу помітив. Якби вечір був ясний, не знаю, що б я зробив. Але оцей вітер хитав дерева. Поривчастий. Я бачив, що за нею ніхто не йде. І ось вона майже поруч, іде тротуаром. Дивно, наспівуючи собі під ніс.

Я звернувся до неї:

– Вибачте, будь ласка, ви на собаках розумієтесь?

Вона здивовано зупинилася.

– Що? – спитала вона.

– Це так жахливо, я щойно одного збив, – сказав я. – Він вискочив на дорогу. Не знаю, що з ним робити. Він не мертвий. – Я схвильовано озирнувся на задню частину машини.

– Бідолашний! – сказала вона.

Вона підійшла ближче до мене, щоб подивитися. Саме на це я й сподівався.

– Крові немає, – сказав я, – але він не рухається.

Тоді вона підійшла до відчинених задніх дверей, а я відступив, немовби даючи їй подивитися. Вона нахилилася, щоб зазирнути, я озирнувся на дорогу – нікого, – і тут вона й спіймалася. Вона не видала жодного звуку, настільки була здивована, а я притулив тампон, який заготував у кишені, до її рота і носа, притиснув її до себе, я відчував запах випарів, вона виривалася як навіжена, але не була дуже сильною, вона виявилася навіть меншою, ніж мені здавалося. Вона видала якийсь булькаючий звук. Я знову глянув на дорогу і подумав, що ось, так воно і є: вона боротиметься, а я буду змушений або зробити їй боляче, або тікати. Я був готовий і до втечі. Але раптом вона обм'якла, і я вже тримав її не для того, щоб вона не втекла, а щоб вона не впала. Я наполовину заштовхав її до фургона, тоді розчахнув двері, затяг її за собою, а потім тихо зачинив двері. Я перекотив її і поклав на ліжку. Вона була моя, я раптом дуже розхвилювався, зрозумівши, що це зробив. Спочатку я заткнув їй рота, а тоді прив'язав її до ліжка, без поспіху, без паніки, саме так, як планував. Тоді я переліз на водійське крісло. Це все тривало хвилину. Я поїхав дорогою – не надто швидко, а спокійно й повільно – і завернув у відоме мені місце в парку Гемпстед-Гіт. Там я знову перебрався назад, прив'язав її як слід, шарфами тощо, щоб їй не було боляче, щоб вона не могла кричати чи кидатися в різні боки і таке інше. Вона ще була непритомна, але дихала, я чув, неначе застуджена, тож я знав, що з нею все гаразд.

Біля Редгілла я звернув з основного шляху, як планував, на безлюдну бічну дорогу, а тоді знову подивився, як там вона. Я поклав ліхтарик так, щоб він давав трохи світла і було видно. Вона не спала. Її очі здавалися дуже великими, не переляканими, а якимись майже гордими, наче вона вирішила нізащо не лякатися за жодних обставин.

Я промовив:

– Не бійся, я не заподію тобі шкоди.

Вона й далі так само дивилася на мене.

Було незручно. Я не знав, що сказати. Я запитав:

– З тобою все гаразд, тобі нічого не треба? – але це прозвучало як дурниця. Справді я хотів поцікавитися, чи не треба їй вийти з машини.

Вона почала хитати головою. Я зрозумів, вона має на увазі, що їй заважає кляп.

Я сказав:

– Ми далеко за містом, немає сенсу кричати. Якщо кричатимеш, я знову напну кляп, розумієш?

Вона кивнула, і я розв'язав шарф. Перш ніж я зміг будь-що зробити, вона, наскільки змогла, підвелася, перехилилася набік, і її знудило. Це було жакливо, я чув запах хлороформу й нудоти. Вона нічого не сказала. Тільки стогнала. Я геть розгубився і не знав, що робити. Я раптом відчув, що маю привезти її додому якомога швидше, і знову причепив їй кляп. Вона опиралася, я чув, як вона з-під тканини каже: «Ні, ні, не треба», – це було жакливо, але я змусив себе це зробити, бо знав, що це, врешті, робиться заради того, щоб було краще. Тоді я заліз на водійське сидіння, і ми поїхали далі.

Ми були вдома після половини на одинадцяті. Я заїхав у гараж, зайшов і подивився, чи нічого не сталося в домі за моєї відсутності. Не те що я чекав чогось особливого, але обережність ніколи не завадить. Я сховався до її кімнати, усе було гаразд, було не душно, бо я залишав двері відчиненими. Попередньої ночі я спав там, щоб перевірити, чи досить там повітря, і все було гаразд. Було там усе, щоб робити чай і таке інше. Кімната виглядала дуже затишно.

Ну ось нарешті й настала велика мить. Я пішов до гаража і відчинив задні двері фургона. Ця частина операції також була продумана. Я став її відв'язувати, посадив її, причому руки й ноги ще не розв'язував. Вона трохи побрикалась, і я був змушений попередити, що коли вона не припинить, то доведеться знову застосувати хлороформ і тетраклорметан (які їй показав), але якщо вона поводитиметься спокійно, то не завдам їй шкоди. Це допомогло. Я підняв її, вона виявилася не такою важкою, як мені здавалося; я легко зніс її вниз; у дверях до її кімнати ми трохи поборолись, але вона не дуже багато змогла зробити. Я поклав її на ліжко. Справу було зроблено.

Вона була бліда, трохи нудоти потрапило на її синій джемпер, виглядало недобре; але в її очах не було страху. Це було дивно. Вона просто вичікувально дивилася на мене.

Я пояснив:

– Це твоя кімната. Якщо ти робитимеш те, що я скажу, я не завдам тобі шкоди. Кричати немає сенсу. Назовні звідси звук не проходить, та й немає в цих місцях кому слухати. Зараз я тебе залишу, тут є печиво і сендвічі – я

купив на Гемпстеді, – і можеш собі запарити чай або какао. Завтра вранці я прийду.

Я розумів, вона хоче, щоб я зняв з неї кляп, але я цього не зробив. Натомість розв'язав їй руки і швидко вийшов; вона стала стягувати з себе кляп, а я зачинив двері й засунув засуви. Я чув, як вона кричить: «Повернись!» Потім знову, але не гучно. Тоді вона стала смикати двері, але не надто сильно. Била по них чимось твердим. Здається, то була її щітка для волосся. Звуку було небагато, проте я поставив на місце фальшиві полиці і розумів, що знадвору нічого все одно не чути. Про всяк випадок я ще годину провів у зовнішньому підвалі. Необхідності в цьому не було, в її кімнаті не залишилося нічого такого, чим можна було б виламати двері, навіть маючи силу; чашки і блюдця я купив пластикові, а чайник і прибори – алюмінієві і таке інше.

Врешті-решт я пішов нагору і ліг у ліжко. Вона була моєю гостею – і більше я ні про що не думав. Я довго лежав без сну, міркуючи про різні речі. Я був дещо непевний, чи не вистежив хтось мій фургон, але таких фургонів сотні, і хвилювався я тільки щодо отих двох літніх жінок, які проходили повз.

Ну ось, я лежав, думаючи про те, як там вона внизу, їй, напевне, теж не спиться. Переді мною проходили добрі фантазії, в яких я спускався вниз і втішав її; я був схвильований: можливо, я занадто далеко зайшов, давши волю власній мрії, але я насправді не тривожився, я знав, що моя любов її варта. Тоді я заснув.

Потім вона мені казала, яку погану річ я вчинив і що мені необхідно постаратися це зрозуміти. Можу зауважити, що того вечора я був щасливий і почувався як людина, яка зробила щось дуже сміливе, на кшталт піднятися на Еверест чи вдіяти щось на ворожій території. Я почувався таким щасливим, бо мої наміри були якнайкращими. Цього вона так і не збагнула.

Одне слово, той вечір був найкращою подією в моєму житті (крім хіба що виграшу на тоталізаторі). Це було все одно як знову спіймати синявця лісового чи перламутрівку блискучу. Я хочу сказати, що такого можна спромогтися хіба що раз у житті, та й то не завжди; про таке людина мріє більше, ніж, власне, очікує, що мрія колись здійсниться.

Будильник мені не знадобився, я встав навіть раніше, ніж він задзвонив. Я спустився, замкнув за собою зовнішній підвал. Я все спланував. Постукав у двері і крикнув: «Вставай, будь ласка!», почекав десять хвилин, тоді відімкнув засуви й увійшов. Я приніс із собою її сумочку, яку, звичайно, обшукав. Там не було нічого такого, чим вона могла б скористатися для втечі, крім пилочки для нігтів і стругачки з лезом, іх я звідти вийняв.

Світло було ввімкнене, вона стояла біля крісла. Повністю вдягнена. І вона знову стала мене роздивлятися, без тіні страху, навіть зухвало. Дивно, вона була не зовсім така, якою я завжди її пам'ятав. Щоправда, так близько я її ще ніколи не бачив.

Я сказав:

– Сподіваюся, ти добре спала.

- Де я, хто ви, навіщо мене сюди привезли? - вона промовила це холодно, зовсім не різко.

- Не можу тобі відповісти.

Вона заявила:

- Я вимагаю, щоб мене зараз же відпустили. Це жахливе неподобство.

Ми стояли й дивились одне на одного.

- Відійди з дороги, я йду звідси.

Вона пішла просто на мене до дверей. Але я не зрушив із місця. Якоюсь миттю я думав, що вона кине́ться на мене, але, напевне, вона розуміла, що це було б дурницею. Я був налаштований рішуче, вона б не змогла мене перемогти. Вона зупинилася зовсім близько від мене і повторила:

- Відійди з дороги.

Я озвався:

- Поки що тобі цього не можна. Будь ласка, не змушуй мене знову застосувати силу.

Вона люто й холодно поглянула на мене, тоді відвернулася.

- Я не знаю, - промовила вона, - за кого ви мене вважаєте. Якщо думаєте, що я дочка багатих батьків і за мене дадуть великий викуп, то будете розчаровані.

- Я знаю, хто ти, - заперечив я. - Річ не в грошах.

Я не знав, що говорити. Я був такий схвилюваний - нарешті я побачив її тут живу і справжню. Я так нервувався. Я хотів подивитися на її обличчя, на її чарівне волосся, на неї всю, таку милу й невеличку, але не міг - вона дивилася просто на мене. Запала дивна мовчанка.

Раптом вона, немовби звинувачуючи, запитала:

- А може, я знаю, хто ти?

Я зашарівся, нічого не міг із собою вдіяти, таке в мої плани не входило, я ніколи не думав, що вона знає, хто я.

- Ратуша Еннекса, - повільно вимовила вона.

Я відказав:

- Не розумію, що ти маєш на увазі.

- Ти мав вуса, - сказала вона.

Досі не розумію, звідки вона це знала. Вона кілька разів бачила мене в місті. Можливо, інколи бачила мене зі свого вікна. Я такого не продумав, і в голові все змішалось.

Вона продовжила:

– Твою фотографію друкували в газеті.

Не знаю чому, але мені завжди страшенно не подобалося, коли мене вираховували. Я завжди намагався якось це собі пояснити, тобто вигадати якесь пояснення. Раптом я побачив вихід.

Я відповів:

– Я просто виконую наказ.

– Наказ... Чий наказ?

– Не можу тобі цього сказати.

Вона й далі дивилася просто на мене. Але й дистанцію тримала. Напевне, вона гадала, що я кинуся на неї.

– Чий наказ? – повторила вона своє запитання.

Я намагався придумати. Не знаю чому, але на думку спало тільки одне ім'я, яке вона могла знати, – містер Синглтон. Він був директором «Баркліз». Я знав, що її батько – клієнт цього банку. Я бачив його там кілька разів за розмовою з містером Синглтоном.

– Містера Синглтона, – відповів я.

Вона, здається, дуже здивувалася, а я швидко продовжив:

– Я не повинен був це тобі казати. Він уб'є мене, якщо дізнається.

– Містер Синглтон? – перепитала вона, наче не розчувши.

– Він не такий, як ти думаєш, – не зупинявся я.

Раптом вона присіла на бильце крісла – це все, здається, було для неї занадто важко.

– Ти маєш на увазі: містер Синглтон наказав тобі мене викрасти?

Я кивнув.

– Але я знаю його дочку. Він... ой, це якесь божевілля, – пробурмотіла вона.

– Пам'ятаєш дівчину з Пенгерст-роуд?

– Яку?

– Ту, яка зникла три роки тому.

Це вже я вигідавав. Того ранку в мене розум працював блискавично. Мені так здавалося.

– Я тоді, мабуть, була не в місті, а в школі на заняттях. Що з нею сталося?

– Не знаю. Знаю тільки, що це він.

– Що – він?

– Не знаю. Не знаю, що з нею сталося. Але, хоч що там сталося, це зробив він. Більше про неї ніхто не чув.

Раптом вона запитала:

– У тебе немає цигарок?

Я незграбно дістав із кишені пачку та запальничку і простягнув їй. Не знаю, може, я мав їй прикурити, але це виглядало б по-дурному.

Я сказав:

– Ти нічого не їла.

Вона тримала цигарку дуже жіночно, між пальцями. Джемпер вона почистила. У кімнаті було задушливо.

Вона не звернула уваги на мої слова. Дивно це виглядало. Я знав, вона розуміє, що я брешу.

– Ти хочеш мені сказати, що містер Синглтон – сексуальний маніяк, викрадає дівчат, а ти йому допомагаєш?

Я відповів:

– Мушу. Я вкрав гроші з банку, і якщо це розкриється, то сяду в тюрму, от я і в його руках, розумієш.

Весь цей час вона дивилася просто на мене. Вона мала великі ясні очі, дуже допитливі й уважні. (Але водночас то не була некрасива, надмірна допитливість.)

– Але ж ти виграв великі гроші, чи не так?

Я зрозумів, що всі мої карти сплутано. Мені стало жарко і незручно.

– Так чого ж ти йому не віддав ті гроші? Скільки там було – сімдесят тисяч фунтів? Ти вкрав більше? Чи, може, ти йому просто заради розваги допомагаєш?

– Є ще й інше, чого я тобі сказати не можу. Я в його владі.

Вона стояла, заклавши руки в кишені спідниці. Для різноманітності стала роздивлятися себе в дзеркалі (звичайно, металевому, а не скляному).

- І що він хоче зі мною зробити?

- Не знаю.

- Де він зараз?

- Приїде. Я його чекаю.

З хвилину вона помовчала. Потім раптово змінилася на обличчі, немовби подумала про щось огидне: мої слова скидалися на правду.

- Он як, авжеж. Це, напевне, його будинок у Саффолку.

- Так, - сказав я, подумки хвалячи себе за розум.

- У нього немає будинку в Саффолку, - крижаним тоном заявила вона.

- Ти не знаєш, - відказав я, але це прозвучало слабко.

Вона збиралася розмовляти, але я відчував, що треба закінчувати з запитаннями. Я не знав, що вона така спостережлива. Не як нормальні люди.

- Я прийшов спитати, чого ти хочеш на сніданок: є каша, яйця і таке інше.

- Я не хочу снідати, - відмовилася вона. - Ця мерзенна мала кімната. І наркоз. Що це було таке?

- Я не знав, що тобі від нього стане погано. Слово честі.

- Що ж тебе містер Синглтон не попередив? - саркастично спитала вона. Вочевидь, вона не повірила в те, що я про нього розповів.

Я поспіхом спитав:

- Тобі чаю чи кави?

- Кави, якщо ти питимеш перший.

Тож із тим я її залишив і вийшов у зовнішній підвал. Щойно я зібрався зачиняти двері, вона сказала:

- Ти забув запальничку.

- У мене ще одна є, - насправді не було.

- Дякую, - мовила вона. Дивно, вона майже усміхалась.

Я запарив «Нескафе» і приніс до підвалу, вона подивилася, як я п'ю, і теж трохи випила. Вона засипала мене запитаннями; точніше, щойно мені здавалося, що вона ось-ось запитає про щось, вона й питала, намагаючись спіймати мене на слові. Скільки вона тут пробуде, чому я до неї такий

добрий. Я вигадував якісь відповіді, але розумів, що вони непереконливі, з нею було важко швидко брехати. Нарешті я заявив, що зібрався на заклади, і спитав, що їй потрібно. Запевнив, що куплю все, про що вона попросить.

– Усе? – перепитала вона.

– У розумних межах, – відказав я.

– Це наказ містера Синглтона?

– Ні. Це від мене.

– Я хочу просто, щоб мене відпустили, – сказала вона.

Більше нічого я від неї не добився. Це було жахливо, вона раптом перестала говорити, і я був змушений піти.

І за обідом вона теж не говорила. Я приготував їго в зовнішньому підвалі і приніс їй. Але вона майже не їла. Вона знову намагалася залякати мене, щоб я її відпустив, але мене це не влаштовувало.

Після вечері, якої вона також майже не торкнулась, я зайшов і сів коло дверей. Якийсь час вона сиділа й палила, заплющивши очі, немовби я їй заважав.

– Я все обмірковувала. Те, що ти мені розповів про містера Синглтона, – брехня. Не вірю я в це. Він, передусім, не з таких людей. А коли б він і був такий, то він не взяв би тебе до себе на роботу. Він би не влаштував усі ці фантастичні приготування.

Я промовчав. Я не міг на неї дивитися.

– Тут стільки зусиль на це покладено. Увесь цей одяг отам, книжки про мистецтво. Я сьогодні вдень прикинула, скільки це мало б коштувати разом – сорок три фунти.

Вона неначе розмовляла сама з собою.

– Я – твоя полонянка, але ти хочеш, щоб я була щасливою полонянкою. Тут два варіанти: мене тримають тут заради викупу або ви якась банда чи щось у такому дусі.

– Ні, я ж уже казав.

– Ти знаєш, хто я. І, напевне, знаєш, що мій батько – не такий уже багатий. Тож це не заради викупу.

Слухати, як вона міркує, було моторошно.

– Залишається тільки сексуальний мотив. Ти хочеш щось зі мною зробити? – вона уважно дивилася на мене.

Це було запитання. Воно мене шокувало.

– Я зовсім не з таких. Я тебе поважаю. Я зовсім не такий, – я говорив чітко й сухо.

– Тоді ти, напевне, божевільний, – підсумувала вона. – Тільки, звичайно, по-хорошому, такий собі добрий божевільний. То ти визнаєш, що про містера Синглтона вигадав?

– Я хотів усе зробити м'яко, – відказав я.

– Зробити що? – спитала вона. – Згвалтування? Убивство?

– Я такого не казав, – відповів я. Здається, вона весь час змушувала мене захищатись. У моїх фантазіях усе завжди було навпаки.

– Навіщо я тут?

– Я хочу, щоб ти була моєю гостею.

– Гостею!

Вона встала, обійшла крісло і, не зводячи з мене очей, обіперлася на його спинку. Вона тепер була без синього джемпера, у темно-зеленому сарафані з шотландки, схожому на шкільну форму, під яким була розстібнута біля горла біла блузка. Її волосся було зібране ззаду в косу. Її прекрасне обличчя. У неї був такий сміливий вигляд. Я чомусь уявив, як вона тихо-тихо сидить на моїх колінах, а я гладжу її м'яке світле волосся, розпущене, як я його згодом побачив.

Раптом я видихнув:

– Я тебе кохаю. Це звело мене з розуму.

Вона відповіла з химерною серйозністю:

– Бачу.

Більше вона на мене не дивилася.

Я знаю, що освідчуватися в коханні – це старомодно, і не збирався саме тієї миті це робити. У моїх мріях це було по-іншому: ми якогось дня дивимось одне одному в очі, відтак цілуємось, а тоді вже мали прозвучати оці слова. Такий собі Ноббі з фінансового корпусу в армії, який добре розумівся на жінках, завжди казав, що ніколи не можна говорити жінці, що ти її кохаєш. Навіть якщо це правда. Якщо вже казати «я тебе кохаю», то жартівливим тоном – він говорив, що в такому разі ти будеш ім цікавий. Треба набивати собі ціну. Головна дурниця тут полягала в тому, що перед тим я разів із двадцять казав собі, що не можна освідчуватись, треба дати подіям розгортатися природно з обох боків. Але коли вона була переді мною, в мене голова йшла обертом і я часто вимовляв те, що не збирався.

Я не хочу сказати, що розповів їй усе. Я розповів їй про роботу в Еннексі, про те, як бачив її, думав про неї, про те, як вона поводить, ходить, що вона для мене означає; розповів про гроші, про те, що розумів: незважаючи на них, вона на мене й не погляне, – і про свою самотність. Коли я

закінчив, вона сиділа на ліжку, дивлячись на килим. Ми мовчали, здається, цілу вічність. Було чути лише гудіння вентилятора в зовнішньому підвалі.

Мені було соромно. Я почервонів як рак.

– Ти гадаєш, що, тримаючи мене тут, ти зробиш так, щоб я тебе покохала?

– Я хочу, щоб ти дізналася, який я.

– Поки я тут, ти для мене лишатимешся викрадачем. Розумієш?

Я встав. Я більше не хотів сидіти тут із нею.

– Зажди, – вона підійшла до мене. – Я тобі пообіцяю. Я все розумію. Відпусти мене. Я нікому не розповім, нічого не станеться.

Вона вперше поглянула на мене по-доброму. Цей погляд казав «повідь мені» красномовніше за слова. У її очах грала лагідна усмішка. І цілеспрямованість.

– Ти зможеш. Ми зможемо дружити. Я б тобі допомогла. – Вона дивилася на мене знизу. – Ще не пізно.

Не можу описати, що я відчув, я просто мусив вийти; мені було справді боляче від її слів. Я зачинив двері й пішов. Навіть не сказавши «на добраніч».

Ніхто мене не зрозуміє, всі, певне, подумають, що я був нею захоплений із відомих причин. Іноді, коли я дивився ті книжки до її приїзду, я думав про щось таке чи навіть не знаю як сказати. Тільки коли вона тут з'явилася, змінилося все, я вже не думав про ті книжки, про те, щоб вона мені позувала, – це було мені огидно, а ще тому, що вона так теж викликати огиду. У ній було щось таке гарне, що й тебе змушувало поводитися гарно, вона немовби на це очікувала. Я хочу сказати, що коли вона з'явилася тут насправді, все інше здалося огидним. Вона була не така жінка, яку не поважаєш і тому не стежиш за своїми вчинками: вона викликала повагу, і доводилося бути дуже ретельним.

Тої ночі я спав небагато, був шокований тим, що відбувається, що я їй першого ж дня стільки розповів і як вона виставила мене дурнем. Іноді я вже був майже готовий спуститися до неї й відвезти її до Лондона, як вона просила. Я міг би поїхати за кордон. А потім я думав про її обличчя і косу, яка перекинута трохи вбік і перекручена, як вона стоїть, ходить, про її дивовижні ясні очі. І розумів, що не можу цього зробити.

Після сніданку – цього ранку вона з'їла трохи каші й випила кави, за іжею ми не розмовляли – вона, коли я прийшов, уже вдяглася, але ліжко було застелене не так, як учора, отже, вона в ньому спала. У кожному разі, вона зупинила мене, коли я збирався йти:

– Я хочу з тобою поговорити.

Я зупинився.

- Сідай, - запропонувала вона.

Я сів у крісло біля сходів донизу.

- Ну дивись, це ж божевілля. Якщо ти любиш мене у хоч якомусь справжньому значенні слова, ти не можеш хотіти тримати мене тут. Ти ж бачиш, мені тут погано. Це повітря, я не можу дихати вночі, я прокинулася з головним болем. Я помру, якщо ти мене тут довго триматимеш, - вигляд у неї справді був стурбований.

- Це буде недовго. Обіцяю.

Вона встала біля комода і змріяла мене поглядом.

- Як тебе звати? - спитала вона.

- Клегг, - відповів я.

- А ім'я?

- Фердинанд.

Вона кинула на мене швидкий гострий погляд.

- Неправда, [4 - У відомій п'есі Шекспіра «Буря» Фердинандом звати прекрасного принца, що в нього закохується і виходить за нього заміж дочка чарівника Міранда.] - заперечила вона. Я згадав, що маю в кишені новий гаманець, на якому золотом написано мої ініціали, і показав їй. Вона ж не знала, що «Ф» - це Фредерик. Мені завжди подобалося ім'я Фердинанд, дивно, навіть до того, як я дізнався про неї. У ньому є щось іноземне й вишукане. Дядько Дик, бувало, називав мене жартома «лорд Фердинанд Клегг, маркіз комашок».

- Це просто такий збіг обставин, - сказав я.

- Люди, мабуть, називають тебе Ферді чи Ферд.

- Тільки Фердинанд.

- Слухай, Фердинанде, я не знаю, що ти в мені бачиш. Я не знаю, чому ти закоханий у мене. Можливо, я б змогла в тебе закохатися деінде. Я... - здається, вона не знала, що сказати, а це було дивно, - Мені справді подобаються уважні, добрі чоловіки. Але я ну ніяк не могла б закохатися в тебе в цій кімнатці, я тут ні в кого не могла б закохатися. Ніколи.

Я пояснив:

- Я просто хотів дізнатися, яка ти.

Весь цей час вона сиділа на комоді і дивилася на мене, чекаючи, як на мене вплинуть її слова. Тож я відчував підозру. Я знав, що це випробування.

- Але ж не можна викрадати людей, просто щоб дізнатися, які вони!

- А я дуже хочу знати, яка ти. У мене не було такого шансу в Лондоні. Я не розумний, і взагалі. Не твого класу. Ти б ніколи не звернула на мене увагу в Лондоні.

- Це нечесно. Я не сноб. Я терпіти не можу снобів. І не суджу про людину за її зовнішністю.

- Я не звинувачую тебе, - сказав я.

- Ненавиджу снобізм! - вона говорила різко. Вона мала звичку деякі слова вимовляти з особливою силою, особливо їх наголошувати. - Дехто з моїх найкращих друзів у Лондоні, що називається, з робітничого класу. За походженням. Ми просто про таке не замислюємося.

- Наприклад, Пітер Кейтсбі, - сказав я. То був той самий молодий чоловік зі спортивною машиною.

- Він! Та я його вже кілька місяців не бачила. Він просто містечковий неотеаса з середнього класу.

Я бачив, як вона сідала в його блискучий MG. Я не знав, чи маю їй вірити.

- Сподіваюся, про цей випадок усі газети написали.

Я не підвів очей.

- Ти ж можеш сісти до в'язниці на багато років.

- Ти того варта. Ти варта того, щоб провести за тебе у в'язниці все життя, - відповів я.

- Обіцяю, клянуся: якщо ти мене випустиш, я нікому не розповім. Вигадаю що-небудь. Я зможу бачитися з тобою так часто, як ти захочеш, скільки зможу, коли не працюватиму. Ніхто, крім нас, цього не знатиме.

- Не можу, - заперечив я. - Зараз не можу.

Коли вона благала мене отак, я почувався лихим королем.

- Якщо ти мене відпустиш зараз, я тобою захоплюватимусь. Я думатиму: я була в його руках, але він поведився шляхетно, як справжній джентльмен.

- Не можу, - повторив я. - Не проси. Будь ласка, не проси.

- Я вважатиму, що з такою людиною варто познайомитися ближче, - вона й далі сиділа на комоді, стежачи за мною.

- Я маю йти, - сказав я. Я пішов до виходу так швидко, що перечепився через верхню сходинку. Вона злізла з комода і з дивним виразом обличчя дивилася на мене.

– Будь ласка, – попросила вона. Так мило і лагідно. Цьому важко було опиратися.

Це було все одно як без сачка спіймати омріяний екземпляр двома пальцями (мені це завжди добре вдавалося), підкравшись іззаду – і ось він, але треба хапати точно за тулуб, і метелик битиметься в руці. Це не так просто, як із морилкою. А з нею – так удвічі важче, адже я не хотів убивати її, саме цього я й не хотів.

Вона часто розводилася про те, як їй не подобається класове розрізнення, але я ніколи не був для неї своїм. Людей видно не з того, що вони говорять, а з того, як вони це роблять. Уже з її розбірливих звичок було видно, як вона вихована. Вона була без отих претензій, як багато хто, але все одно. Це було помітно з її роздратування й сарказму, коли я не міг пояснити те, що хочу, чи робив щось не так. Не думай про класовість, говорила вона. Так само багатій міг би радити жебракові не думати про гроші.

Я нічого не хочу про неї сказати поганого, – можливо, вона робила те, що мене шокувало, просто щоб показати мені, що вона не така рафінована, проте вона була саме така. А коли вона сердилася на мене, то починала заноситись і поводитися зі мною не краще, ніж будь-хто з них.

Між нами завжди був суспільний статус.

Зранку я з'їздив до Льюїса. Частково через те, що хотів подивитися газети. Купив їх багато. У всіх щось про це сповіщалось. У деяких бульварних газетках було написано багато, у двох були фотографії. Читати ці дописи було дивно. Там було таке, чого я раніше не знав.

«Блондинка з довгим волоссям, студентка художнього коледжу Міранда Грей, 20 років, яка минулого року виграла велику стипендію в престижному лондонському коледжі Слейда, зникла. Під час навчання вона мешкала за адресою Гемнет-роуд 29, квартира 3, у своєї тітки місс К. Ванбру-Джонс, яка вчора вночі зателефонувала до поліції.

Після занять у вівторок Міранда зателефонувала їй і сказала, що йде до кіно і буде вдома о восьмій з хвилинами.

Після того її ніхто не бачив».

Поряд була її фотографія з підписом: «Ви не бачили цю дівчину?»

Інша газета мене добряче насмішила.

«Останні місяці мешканців Гемпстеда дедалі більше хвилюють "вовки", які виїжджають полювати на машинах. Пірс Броутон, близький друг Міранди, який вчиться разом із нею, розповів мені в кав'ярні, куди вони часто ходили з Мірандою, що в день зникнення вона здавалася абсолютно задоволеною життям

і саме сьогодні збиралася йти разом із ним на виставку. Він стверджував: "Міранда знає, що таке Лондон. Вона б ніколи не сіла в машину до незнайомця чи щось у такому дусі. Я надзвичайно хвилююся через усе це".

Представник коледжу сказав: "Міранда Грей – одна з найкращих наших студентів другого курсу. Ми всі переконані, що її зникнення повинне мати якесь некривдне пояснення. Молоді художники мають свої дивацтва.

За цим стоїть якась загадка.

Прохання до всіх, хто бачив Міранду ввечері у вівторок, тих, хто чув чи бачив щось підозріле в районі Гемпстед, зв'язатися з поліцією».

Там розповідалося, як вона була вдягнена і таке інше, додавалася фотографія. В іншій газеті повідомляли, що поліція збирається перевірити дно ставків у парку Гемпстед-Гіт. Іще одна газета писала про Пірса Броутона і про те, що вони з Мірандою були неофіційно заручені. Цікаво, чи не той це бітник, з яким я її бачив тоді в кав'ярні? Ще з якоїсь газети: «Вона – одна з найпопулярніших наших студенток, завжди рада допомогти». Усі відзначали, що вона красива. Усюди були фотографії. Коли б вона була страшенькою, їй би присвятили хіба що два рядки на останній сторінці.

Я поставив фургон на узбіччі дорогою назад і прочитав усе, що було в газетах. Це чомусь дало мені відчуття сили. Усі ці люди безуспішно шукають, і тільки я знаю розгадку. Коли я поїхав далі, то вирішив нічого про це їй не розповідати.

Вийшло так, що вона передусім спитала мене про газети. Чи пишуть там про неї? Я відповів, що не читав і не буду. Що газети мене не цікавлять, бо всі вони друкують забагато дурниць. Вона більше про них не питала.

Я ніколи не давав їй читати газети. Не дозволяв їй тримати в себе радіо чи телевізор. Колись, іще до того, як вона приїхала до мене, я читав книжку «Таємниці гестапо» – про тортури і таке інше, що вони робили під час війни. Там зазначалося, що перше, з чим був змушений змиритися їхній в'язень, – це відсутність інформації про зовнішній світ. Я хочу зауважити, що вони не давали в'язням дізнаватися новини, навіть спілкуватися між собою, повністю відрізали їх від зовнішнього світу. Це людину ламало. Звичайно, я не хотів зломити її так, як гестапо робило зі своїми в'язнями. Але я гадав, що краще відрізати її від зовнішнього світу, щоб вона більше думала про мене. Тож попри всі її спроби добути в мене газети чи радіо я ніколи їй цього не давав. У перші дні я не хотів, щоб вона читала про те, що робить поліція і таке інше, бо це могло її засмутити. Це була майже допомога.

Того дня я приготував їй вечерю зі свіжомороженого гороху і замороженої курки в білому соусі, вона їла, здається, з задоволенням. Потім я спитав:

– Можна я трохи в тебе побуду?

– Якщо хочеш, – озвалася вона. Вона сиділа на ліжку, підібгавши під себе ноги, підклавши під спину біля стіни згорнуту валиком ковдру. Якийсь час

вона лише курила і роздивлялася одну з книжок із репродукціями, яку я придбав для неї.

– Ти щось знаєш про мистецтво? – запитала вона.

– Знанням це не назвеш.

– Бачу, що так і є. Інакше ти б не позбавив волі ні в чому не винну людину.

– Не бачу зв'язку, – сказав я.

Вона закрила книжку.

– Розкажи про себе. Що ти робиш у вільний час?

– Я ентомолог. Я колекціоную метеликів.

– Ну звичайно, – відказала вона. – Пам'ятаю, про це в газеті писали. Ну ось тепер і я у твоїй колекції.

Вона, здається, вважала це смішним, а я зауважив:

– Можна і так сказати.

– Ні, це не «можна сказати», а буквально. Ти тримаєш мене, як на шпильці, у цій кімнаті, щоб приходити й пожирати мене очима.

– Я зовсім не так про це думаю.

– А ти знаєш, що я – буддистка? Я зневажаю все, що відбирає життя. Навіть у комах.

– Але ж курку ти їла, – цього разу я спіймав її на слові.

– Але за це я себе зневажаю. Якби я була кращою людиною, то не їла б м'яса.

Я запропонував:

– Якщо хочеш, я більше не збиратиму метеликів. Я зроблю все, про що ти мене попросиш.

– Крім того, щоб дати мені полетіти геть.

– Краще я на цю тему не говоритиму. Так ми ні до чого не дійдемо.

– У кожному разі, я не могла б поважати людину, яка робить щось лише для того, щоб задовольнити мене, тим більше не поважатиму такого чоловіка. Мені подобається, коли чоловік робить щось, бо вважає, що так правильно.

Весь цей час вона мене зачіпала – збоку могло здатися, ніби ми говоримо про якісь некривдні речі, аж раптом вона щось мені закидала. Я мовчав.

– Як довго ти мене тут триматимеш?

– Не знаю. Це залежить...

– Від чого залежить?

Я нічого не відповів. Не зміг.

– Від того, чи я в тебе закохаюся?

Це скидалося на знущання.

– Бо коли так, то я тут пробуду до самої смерті.

Я знову промовчав.

– Іди собі, – сказала вона. – Вийди і подумай про це.

Наступного ранку вона вперше спробувала втекти. Не те щоб вона захопила мене зненацька, але це був мені корисний урок. Після сніданку вона поскаржилася, що її ліжко хитається, щось не так із тією його ніжкою, що найдалі в кутку. «Я думала, воно зламається, – ніби припустила вона, – там гайка відкрутилася». І я, як дурень, узявся їй допомагати, аж раптом вона мене сильно штовхнула, я втратив рівновагу, і вона пробігла повз мене. Вона блискавично скочила на сходи й вибігла. Я таку можливість урахував: двері були зовні припнуті на гак, а ще під ними був вставлений клин, який вона намагалася вибити ногою, коли я за нею погнався. Вона розвернулася і побігла з криком «Рятуйте!», помчала сходами до дверей, що вели надвір, які, звичайно, були замкнені. Вона їх тягла на себе, колотила в них руками і ногами, але тут я її й спіймав. Мені було прикро це робити, але я мав ужити заходів. Я обхопив її за пояс, закрив їй рот рукою і потяг назад у підвал. Вона брикалася й боролася, але, звичайно, просто була занадто мала, та і я хоч і не Геркулес, але й не слабак. Урешті вона перестала опиратись, і я її випустив з рук. Вона якусь хвилю постояла, а тоді кинулася на мене й дала мені ляпаса. Боляче не було, але я був шокований такою поведінкою в той час, коли найменше її очікував, після того як настільки стримано повівся з нею тоді, коли інший міг би розум втратити. Потім вона пішла до своєї кімнати, хряснувши дверима. Я відчув бажання піти за нею і постаратися владнати ситуацію, але розумів, що вона дуже сердиться. В усій її зовнішності була помітна справжня ненависть. Тож я замкнув двері на засув і закрив їх полицями.

Далі вона припинила розмовляти. За обідом після того вона не промовила ані слова, коли я звертався до неї і сказав, що готовий усе пробачити. Вона тільки подивилася на мене довгим зневажливим поглядом. Увечері було те саме. Коли я прийшов прибирати зі столу, вона дала мені тацю й відвернулася. Вона дуже красномовно показала, що не хоче мене бачити. Я гадав, що вона незабаром пересердиться, але наступного дня стало ще гірше. Вона не лише не розмовляла, а й не їла.

– Будь ласка, не роби цього, – переконував я її. – Це нічого доброго не дасть.

Але вона не говорила ні слова, навіть не дивилася на мене.

Те саме повторилося й наступного дня. Не іла, не говорила. Я чекав, що вона надягне щось із того, що я їй купив, але вона й далі ходила в тій самій білій блузці й зеленому картатову сарафані. Я почав по-справжньому хвилюватися, я не знав, скільки людина може прожити без їжі, а вона здавалася мені такою блідою і кволою. Вона весь час сиділа на ліжку, розвернувшись до стіни, мені було так їй шкода, я не знав, що робити.

Наступного дня я приніс сніданок: каву, смачні тости, кашу, джем. Я дав цьому трохи постояти в кімнаті, щоб вона відчула запах.

Тоді я заговорив:

– Я не очікую, що ти мене зрозумієш. Я не очікую, що ти полюбиш мене так, як більшість людей когось люблять. Я тільки хочу, щоб ти зрозуміла мене, наскільки зможеш, і відчула до мене хоч крапельку теплоти, якщо можеш.

Вона не поворухнулася.

Я продовжив:

– Давай домовимся. Я скажу тобі, коли ти зможеш іти, але за певних умов.

Не знаю, навіщо я це сказав. Я знав, що насправді ніколи не зміг би її відпустити. Але це й не була вже геть нахабна брехня. Іноді я й думав, що відпущу її тоді, коли ми домовимось, обіцянка є обіцянка і так далі. А іншим разом я відчував, що не можу дати їй піти.

Тоді вона розвернулася і подивилася на мене. За останні три дні це була перша ознака життя.

Я сказав:

– Мої умови: ти іси, ти зі мною говориш, як тоді, на початку, і не намагаєшся отак утекти.

– На останнє я погодитися не зможу.

– А щодо перших двох? – спитав я. Я подумав, що навіть коли вона пообіцяє не тікати, я все одно вживатиму запобіжних заходів, тож ця умова загалом ні до чого.

– Ти не сказав коли.

– Через шість тижнів, – відповів я.

Вона знову відвернулася.

– Хай тоді буде п'ять, – за якусь хвилину додав я.

– Я лишаюся тут тиждень і не більше.

– Ну, на це я не можу погодитись, – і вона знову відвернулася. Вона плакала. Я бачив, як тремтять її плечі, я хотів до неї підійти, підступив

до ліжка, аж тут вона розвернулася так різко, що я подумав, чи не чекає вона, що я на неї кинуся. Її очі були повні сліз. Сльози були на щоках. Мені було справді сумно бачити її отакою.

– Будь ласка, подумай сама. Ти бачиш, чим ти є для мене зараз. Хіба ж ти не розумієш, що я стільки всього зробив не для того, щоб ти пробула в мене ще лише тиждень – і все?

– Ненавиджу, ненавиджу тебе!

– Даю тобі слово, – пообіцяв я. – Коли час скінчиться, ти зможеш іти, коли захочеш.

Її це не влаштовувало. Дивно, вона сиділа на ліжку, плакала, дивилася на мене, її обличчя було геть червоне. Я подумав, що вона знову на мене кинеється, у неї був такий вигляд. Але потім вона витерла очі. Запалила цигарку. Тоді заявила:

– Два тижні.

Я їй:

– Ти кажеш два, я скажу п'ять. Я готовий на місяць. Це буде чотирнадцяте листопада.

Запала мовчанка, а тоді озвалася вона:

– Через чотири тижні – одинадцяте.

Я хвилювався за неї, я хотів домовитися:

– Я мав на увазі календарний місяць, але хай уже буде двадцять вісім днів. Три дні тобі подарую.

– Красно дякую, – саркастично відповіла вона.

Я дав їй чашку кави, вона її взяла.

– Але і в мене є умови, – промовила вона, перш ніж пити. – Я не можу весь час жити в підземеллі. Мені потрібне свіже повітря, сонце. Мені іноді треба прийняти ванну. Мені потрібні матеріали для малювання. Радіоприймач чи програвач. Дещо з аптеки. Мені потрібні свіжі фрукти, салат. Мені потрібно якимось рухатися, розминатися.

– Якщо я тебе виведу надвір, ти втечеш, – припустив я.

Вона сіла. Напевне, після того як вона нещодавно погано поводитися, вона почала змінюватися.

– Ти знаєш, що означає «під чесне слово»?

Я відповів:

– Так.

– Ти можеш відпускати мене під чесне слово. Я пообіцяю не кричати й не тікати.

– Снідай, а я подумаю.

– Ні! Це не таке складне прохання. Коли, за твоїми словами, будинок відлюдний, то й ризику немає.

– Відлюдний, звичайно, – підтвердив я. – Але я не можу наважитися.

– Ну то знову буде голодування, – вона відвернулася. Вона справді, як то кажуть, стала тиснути на мене.

– Звичайно, матеріали я тобі дам. Тільки попроси. І грамофон. І платівки, які захочеш. Книжки. Із іжею те саме. Тільки попроси. Що завгодно.

– Свіже повітря? – вона й далі не розверталася до мене.

– Це занадто небезпечно.

І запала тиша, красномовніша за слова, і врешті я мусив здатися:

– Може, вночі, подивлюся.

– Коли? – вона розвернулася до мене.

– Мені треба подумати. Я матиму тебе зв'язати.

– А як же чесне слово?

– Справа твоя. Не хочеш – не ходи.

– А ванна?

– Щось придумаю, – пообіцяв я.

– Мені потрібна нормальна ванна в нормальній ванній. Нагорі мала б бути.

Іноді я багато думав про те, як хотів би показати їй мій будинок і те, як я його обставив. Частково це було тому, що я хотів її бачити у своєму домі, власне, я ж мріяв про те, що вона зі мною нагорі, а не внизу в підвалі. Я такий, іноді поведжуся імпульсивно, ризикую там, де інший не став би.

– Побачимо, – сказав я. – Мені треба все влаштувати.

– Я дала слово, я його не порушу.

– Не сумніваюся.

На тому й вирішили.

Здається, це, так би мовити, розрядило обстановку. Я поважав її, і вона мене після того більше поважала. Спочатку вона написала перелік потрібних їй речей. Я мав знайти в Льюїсі особливу крамничку з малярським приладдям і купити особливого паперу, усяких олівців та іншого: сепію, китайську туш, пензлі особливого волосу, розміру і форми. Був список для аптеки: дезодоранти й таке інше. Існувала певна небезпека в купівлі таких дамських речей, якими я користуватися не міг, але я пішов на такий ризик. Тоді вона написала, які харчі їй потрібні: вона бажала свіжої кави, багато фруктів, овочів і зелені – до цього вона дуже уважно ставилась. У кожному разі, вона майже щодня записувала, що треба купити, розповідала, як це готувати, – у мене тепер немовби була дружина, тільки неповносправна, така, яка не може самотійно ходити на закупи. У Льюїсі я повадився обережно, ніколи не заходив до тієї самої крамниці двічі поспіль, щоб не складалося враження, що я купую забагато як для самотнього чоловіка. Я завжди думав, що людям здається, нібито я живу один.

У той перший день я купив і грамофон. Тільки маленький, але, маю зазначити, він її дуже потішив. Я не хотів, аби вона знала, що я не розуміюся на музиці, але побачив платівку з записами Моцарта у виконанні якогось оркестру, то й купив її. Це була вдала покупка, вона їй сподобалась, а значить, трохи і я теж. Одного разу, значно пізніше, вона плакала, коли ми її слухали. Тобто в неї з'явилися сльози на очах. Потім вона мені розповіла, що він уже майже помирав, коли писав цю музику, і знав, що невдовзі помре. Як на мене, ця мелодія не відрізнялася від інших, але ж вона була така музикальна дівчина.

Ну от, наступного дня вона знову нагадала мені про ванну та свіже повітря. Я не знав, що робити; пішов до ванної, щоб усе продумати, не обіцяючи. Вікно ванної було над ганком задніх дверей. Те, що воно виходило назад, було безпечніше. Урешті я взяв дошки і прикрутив їх гвинтами хрест-навхрест до рами, щоб вона не могла подавати сигнали світлом чи вилізти. Хоча навіряд чи хтось тут міг ходити глупої ночі.

Із ванною тепер усе було гаразд.

Далі я уявив, що вона зі мною, і так пройшовся знизу, прикидаючи, де може бути небезпечно. У кімнатах унизу були внутрішні дерев'яні віконниці, то позачиняти їх і замкнути (згодом я купив навісні замки), щоб вона не привертала увагу крізь вікно і жодна нишпорка не змогла зазірнути і щось побачити. На кухні я переконався, що ножі і таке інше не лежать на видноті, від гріха подалі. Я продумав усе, що вона могла б зробити, аби втекти, і врешті відчув, що вести її у ванну безпечно.

Ну от, після вечері вона знову напосілася на мене з купанням, і я дав їй змогу знову спохмурніти, а тоді сказав: гаразд, ризикну, але якщо ти порушиш свою обіцянку, то залишишся тут.

– Я не порушую обіцянок.

– Даєш слово честі?

– Слово честі, що не буду чинити спроб до втечі.

– ...чи подавати сигнали.

– Чи подавати сигнали.

– Я тебе зв'язу.

– Але це принизливо.

– Я не буду звинувачувати тебе, якщо ти порушиш слово, – сказав я.

– Але ж я... – вона не закінчила, просто знизала плечима, відвернулася і склала руки за спиною. У мене був наготові шарф, щоб підкласти під мотузку, я затяг її якомога міцніше, але так, щоб не було боляче. Тоді я зібрався заткнути їй рот, але спочатку вона попросила зібрати те, що їй потрібно для купання, і (на радість мені) вибрала дещо з того одягу, що я їй купив.

Я ніс її речі і йшов попереду, піднявся сходами з зовнішнього підвалу, а вона почекала внизу, доки я відімкну двері і покличу підійматися, прислухавшись, чи немає нікого довкола.

Звичайно, було дуже темно, але ясно, світили зірки. Я міцно тримав її за руку і дав постояти кілька хвилин. Я чув, як вона глибоко дихала. Це було дуже романтично, її голова доходила якраз мені до плеча.

– Тобі, певно, чути, що тут далеко до будь-чого, – нагадав я.

Коли час закінчився (я був змушений тягти її), ми пройшли всередину через кухню і ідальню, а тоді сходами до ванної.

– На дверях немає замка, – попередив я, – ти не зможеш їх навіть зачинити повністю, я прибив там шматок дошки, але я поважатиму твої особисті справи, якщо ти дотримуватимеш слова. Я буду тут.

Я поставив собі стілець на сходовому майданчику нижче.

– Тепер я розв'язу тобі руки, якщо ти даси мені слово не знімати кляп. Кивни головою.

Ну то вона погодилася, я розв'язав їй руки. Вона трохи їх потерла, напевне, назло мені, а тоді пішла до ванної.

Усе минуло без пригод, я чув, що вона миється, як хлюпає вода і таке інше, цілком природно, але був шокований, коли вона вийшла. По-перше, на ній не було кляпа. А по-друге, вона так змінилась у новому одязі і з помитим волоссям, воно, мокре, вільно лежало на плечах. Здається, воно зробило її ніжнішою, навіть молодшою; я не хочу, щоправда, сказати, що вона без того була груба чи некрасива. Напевне, я виглядав, як дурень: сердився через кляп, а тоді відчув себе нездатним гніватися, бо вона була така гарна.

Вона говорила дуже швидко:

– Послухай, він почав страшенно муляти. Я дала тобі слово. І дам тобі його знову. Можеш знову причепити це мені, коли хочеш – тут. Але коли б я збиралася кричати, я давно б це зробила.

Вона віддала мені кляп назад; у її погляді було щось таке, що не дозволило мені начепити його знову. Я мовив:

– Рук достатньо.

На ній був її зелений сарафан, але з однією з моїх сорочок під ним і, гадаю, нова білизна.

Я зв'язав її руки за спиною.

– Вибач за підозріливість. Просто ти для мене – все, заради чого варто жити.

Я розумію, що невчасно їй це сказав, але бачив, як вона отак стоїть переді мною, і не витримав.

Я додав:

– Якби ти пішла, я б, мабуть, покінчив із собою.

– Тобі треба лікуватися.

Я тільки пирхнув.

– Я б хотіла тобі допомогти.

– Ти думаєш, що я божевільний, бо я це зробив. Я не божевільний. Просто, ну, в мене більше нікого немає. Ніколи більше на світі мені не траплялася людина, яку я хотів би знати.

– Це найтяжча хвороба, – констатувала вона. Тоді розвернулася; це все відбувалося, поки я її зв'язував. Вона опустила очі:

– Мені тебе шкода.

Після того вона змінила тему:

– А як із пранням? Я дещо попраля. Можна розвісити це надворі? Чи тут є пральня?

Я пообіцяв:

– Я все висушу на кухні. До пральні нічого надсилати не можна.

– Що тепер?

Вона роззирнулась. Інколи в ній було щось таке бешкетливе, по ній було видно, що вона хоче якоїсь витівки, по-хорошому. Ніби дражниться.

– А будинок свій мені не хочеш показати?

Вона по-справжньому всміхалась, я вперше побачив її усмішку; мені нічого не залишалося, крім усміхнутись у відповідь.

- Зараз пізня година, - нагадав я.

- Скільки йому років? - вона немовби мене не чула.

- Над дверима на камені написано - 1621 рік.

- Такий колір килима нікуди не годиться. Сюди б краще тростинну мату чи щось таке. А картини - кошмарні!

Вона пройшлася сходами, щоб роздивитися. Така допитлива.

- Вони коштували достатньо, - зауважив я.

- Не на гроші ми дивимося.

Не можу описати, як це було химерно, коли ми там стояли. Вона відпускала критичні зауваження, як типова жінка.

- Можна кімнати подивитися?

Я був сам не свій, не міг опиратися такій спокусі, тож я відчиняв двері, ставив її на поріг і показував: кімнату, підготовану для тітки Енні, для Мейбл, якщо вони колись прийдуть, свою власну. Кожну з них Міранда уважно роздивлялася. Звичайно, вікна були зашторені, а я стояв поруч із нею і стежив, чи вона нічого не надумає.

- Я фірмі замовляв це все, - сказав я, коли ми підійшли до моїх дверей.

- Ти дуже акуратний.

Вона побачила старовинні картини з метеликами, які я купив в антикварній крамниці.

- Я їх вибрав, - пояснив я.

- Оце і є єдині пристойні речі тут.

Ну ось вона й робить компліменти, і, треба зазначити, мені приємно.

Тоді вона промовила:

- Як тут тихо. Я прислухалася до машин. Мабуть, це Північний Ессекс, - я знав, що це перевірка, вона за мною стежила.

- Ти вгадала! - я вдавав здивування.

Несподівано вона вимовила:

- Дивно, я мала б тремтіти від страху. Але з тобою я почуваюся безпечно.

- Я тебе ніколи не ображу. Якщо ти сама мене не змусиш.

Раптово, як я завжди сподівався, ми стали по-справжньому знайомитися одне з одним, вона почала бачити мене таким, як є.

Вона сказала:

– Повітря просто чудове. Ти собі не уявляєш. Навіть оце повітря. Воно вільне. Зовсім не як я.

Вона йшла повільно, так що я мав іти сходами за нею. Унизу, в коридорі, вона спитала:

– Можна зазирнути сюди?

Та вже нехай, подумав я – у кожному разі, віконниці зачинено, а вікна зашторено. Вона зайшла до зали й оглянула її, пройшлася по ній, уважно придивляючись до всього зі зв'язаними за спиною руками. Це справді було кумедно.

– Така гарна кімната. Просто підлість – напхати її такою вульгарщиною. Таким лайном! – вона аж копнула стілець ногою. Мабуть, я виглядав ображеним, бо вона продовжила: – Але ж тобі треба зрозуміти, що так не можна! Оці дикі бра з фінтіфлюшками і... – вона раптом звернула на них увагу, – тільки не порцелянові качки!

Вона по-справжньому гнівно подивилася на мене, а тоді знову на качок.

– У мене руки затерпли. Ти не міг би зв'язати їх тепер попереду?

Я не хотів, як кажуть, псувати настрій, нічого поганого я в тому не бачив, то я розв'язав їй руки (при цьому готовий до всього), вона розвернулася і простягла їх, щоб я зв'язав їх попереду, що я і зробив. А тоді вона мене шокувала. Вона підійшла до каміна, де були причеплені ті три качки, кожна коштувала тридцять шилінгів, – миттю зняла їх зі стіни й розгатила об камін. На друзки.

– Красно дякую, – дуже саркастично відреагував я.

– Такий давній будинок має власну душу. І не можна отак чинити з такими гарними речами, як ця стара-престара кімната, де так багато людей жило. Ти хіба не відчуваєш?

– У мене немає досвіду оздоблення приміщень, – пояснив я.

Вона лише якимось дивно на мене подивилася і пройшла повз мене в кімнату навпроти, яку я називав ідальнею, хоча майстри, яких я найняв, називали її двофункціональною кімнатою: половина її була обладнана для моєї роботи. Там стояли три мої шафи з колекцією, і вона їх одразу помітила.

– Ти мені моїх братів по нещастю не будеш показувати?

Звичайно, нічого кращого я їй побажати не міг. Я витяг одну чи дві найкрасивіші шухляди, де був представлений один рід – нічого серйозного, просто показати.

- Ти їх купив?

- Ні, звичайно, - відповів я. - Я їх сам спіймав або виростив. Усіх.

- Гарно оформлені.

Я показав їй шухляду з синявцями коріоном і адонісом, у мене був прекрасний різновид ceroneus адонісу і кілька різновидів tithonus коріону, і я звернув на них її увагу. Ceroneus у мене кращий, ніж будь-який у Музеї природничої історії. Я пишався, що можу їй дещо розповісти. Про аберації вона ніколи не чула.

- Вони прекрасні. Але сумні.

- Усе на світі сумне, коли його таким робити, - сказав я.

- Але ж їх сумними зробив ти! - вона дивилася просто на мене з другого боку шухляди. - Скількох метеликів ти вбив?

- Сама бачиш.

- Ні, я не бачу. Я думаю про всіх тих метеликів, яких би породили оці, коли б ти дав їм жити. Я думаю про всю ту живу красу, якій ти поклав кінець.

- Ти не можеш сказати напевне.

- Ти навіть оцим ні з ким не ділишся. Хто їх бачить? Ти, як той скнара, тримаєш усю красу під замком у цих шухлядах.

Я був справді розчарований. Ці її розмови, на мою думку, були просто дурними. Як може десяток екземплярів вплинути на долю виду?

- Терпіти не можу вчених, - заявила вона. - Ненавиджу тих, хто збирає щось, класифікує, дає назви, а тоді все про нього забуває. Так люди роблять і з мистецтвом. Називають художника імпресіоністом, чи кубістом, чи ще якимсь, тоді кладуть його в таку шухляду і більше не бачать у ньому живу особистість. Але, маю відзначена, оформлена колекція чудово.

Вона знову намагалася бути хорошою.

Тоді я додав:

- А ще я фотографую.

У мене були фотографії лісів, що за будинком, морські хвилі, які накочувалися на дамбу в Сифорді, справді дуже гарні, я сам їх збільшив. Я поклав їх на стіл так, щоб їй було добре видно.

Вона подивилася на них і промовчала.

- Це так, дрібниці, - сказав я. - Я давно цим не займався.

– Вони мертві, – вона якось дивно скоса на мене поглянула. – Не власне ці. Узагалі фотографії. Коли людина щось малює, воно живе, а коли фотографує – воно помирає.

– Ну це як запис, – пояснив я.

– Так. Сухе і мертве.

Я, було, зібрався сперечатися, але вона додала:

– Але ці розумно зроблені. Як на фотографію, вони гарні.

Трохи згодом я сказав:

– Я б хотів тебе пофотографувати.

– Чому?

– Ти, що називається, фотогенічна.

Вона опустила очі, тоді подивилася на мене й погодилася:

– Гаразд. Якщо хочеш. Завтра.

У мене аж дух перехопило. Справді щось змінювалося.

Я був радий, і настав час іти вниз. Вона практично не заперечувала, дала мені знову причепити кляп, і дійшли ми без пригод, як раніше.

Ну от, коли ми спустилися, вона захотіла чаю (якогось особливого китайського, який вона мені замовляла). Я зняв кляп, і вона вийшла до зовнішнього підвалу (ноги в неї і далі були зв'язані) і подивилася, де я готую їсти тощо. Ми не розмовляли, і було так гарно. Чайник кипів, вона поряд. Звичайно, я за нею уважно стежив. Коли чай був готовий, я спитав:

– Коли чай буде готовий, можна я буду матінкою?[5 – Тут: наливатиму чай (англ. фразеологізм).]

– Який кошмарний вираз.

– А що в ньому такого?

– Він як оті качки. Він провінційний, застарілий, мертвий, він... ну, він такий міщанський, що далі нікуди. Розумієш?

– То, мабуть, краще тобі бути матінкою, – сказав я.

І, дивно, вона всміхнулася, ніби ось-ось мала розсміятись, а тоді зупинилася, розвернулася і пішла до кімнати, а я поніс тацю за нею. Вона налила чай, але було помітно: щось її сердило. Вона не дивилася на мене.

– Я не хотів тебе образити, – пояснив я.

– Я раптом подумала про свою сім'ю. Їм цього вечора за чаєм невесело.

– Чотири тижні, – нагадав я.

– Не треба про це!

Вона була жінкою. Непередбачуваною. Хвилину всміхається, а наступної хвилини вже лютує.

Вона сказала:

– Ти огидний. І мене робиш огидною.

– Це недовго триватиме.

Тоді вона вимовила мені таке слово, якого я до того ніколи не чув від жінки. Я був шокований. Я сказав:

– Я не люблю таких слів. Це гидко.

Вона його повторила, вона просто кричала на мене.

Іноді зовсім не можу зрозуміти її настроїв.

Наступного ранку з нею було все нормально, хоча вона не вибачилася. Коли я ввійшов, побачив, що дві вази в її кімнаті були розбиті на сходах. Як завжди, вона вже встала й чекала на мене, коли я приніс їй сніданок.

Ну й перше, про що вона мене спитала, – це коли я їй дам побачити сонце. Я відповів, що надворі дощ.

– А чому я не можу вийти до зовнішнього підвалу і походити туди-сюди? Мені потрібно рухатися.

Ми на цю тему давно сперечались. Урешті домовилися, що коли вона хоче ходити вдень, то тільки з кляпом. Я не можу ризикувати, раптом хтось крутитиметься за будинком – звичайно, це мало ймовірно, адже ворота і двері гаража завжди замкнено. Але вночі досить і зв'язаних рук. Я не обіцяв більш ніж одну ванну на тиждень. І нічого не казав про сонячне світло. На секунду я подумав, що вона знову почне ображатись, але вона стала розуміти, що образами й відвертаннями не дійдеш пуття, тож прийняла мої правила.

Можливо, я був аж занадто суворий, я до цього схильний. Але обережність була необхідна. Наприклад, у вихідні на дорозі значно більше машин. У погожу неділю вони проїжджали кожні п'ять хвилин. Іноді вони сповільнювалися, проїжджаючи Фостерс, деякі поверталися назад подивитись, а якісь нахаби навіть просовували свої фотокамери крізь ґрати й знімали. Тож у вихідні я ніколи не випускав її з кімнати.

Одного разу я саме виїжджав до Льюїса, як мене зупинив чоловік у машині. Чи я господар? Він був одним із таких страшенно культурних, які говорять, наче в них слива в горлі – мовляв, я друг начальства. Він багато набалакав мені про будинок і про те, що пише про нього якусь статтю для журналу, і хотів, щоб я його пустив познімати, а особливо хотів побачити каплицю.

- Тут немає каплиці, - відказав я.

- Але, шановний пане, - наполягав він, - вона згадується в історії графства. У десятках книжок.

- А, це ви про той закуток у підвалі, - я зробив вигляд, мовби тільки-но здогадався. - Туди не пройти. Він замурований.

- Але ця будівля внесена до каталогу. З нею не можна такого робити.

Я промовив:

- Ну, той закуток там є. Тільки його не можна подивитися. Його замурували до мене.

Тоді він побажав зайти в дім. Я сказав, що поспішаю і затримуватися не можу. Він хотів повернутися: «Тільки назвіть день!» Мене це не влаштовувало. Я послався на те, що в мене багато подібних запитів. Він став доскіпуватися, навіть почав махати переді мною ордером, стверджував, що за ним стоять люди з Охорони пам'яток (хоч ким би вони були), це було справді неприємно, і водночас він наче й підлещувався. Урешті я просто поїхав. Він намагався блефувати, і таке я теж мав очікувати.

Того вечора я фотографував. Робив звичайні знімки, як вона сидить і читає. Вийшло цілком добре.

Десь тими днями вона малювала й мене, це був немовби комплімент у відповідь. Я мав сидіти на стільці й дивитись у куток кімнати. За півгодини вона порвала аркуш - іще до того, як я зміг її спинити. (Вона часто рвала свої роботи. Мабуть, це такий артистичний темперамент.)

- Мені б, може, це сподобалося, - сказав я. Але вона не відповіла, навіть не поворухнулася.

Час від часу вона говорила. Це здебільшого були особисті зауваження:

- Тебе дуже важко вловити. Ти такий безликий. Усе якесь невизначене. Я уявляю тебе як предмет, а не особистість.

Пізніше вона додала:

- Ти сам не потворний, але твоє обличчя має безліч потворних звичок. Найгірша в тебе нижня губа. Вона тебе видає.

Я подивився в дзеркало нагорі, але не зрозумів, що вона мала на увазі.

Іноді вона ні з того ні з цього ставила мені дивні запитання. Наприклад:

- Ти віриш у Бога?

- Не дуже, - відповів я.

- На це можна відповісти тільки «так» або «ні».

- Я над цим не думаю. Мені не здається, що це аж так важливо.

- Значить, в'язень у підвалі - це ти.

- А ти віриш? - спитав я.

- Звичайно. Я ж людина.

Коли я продовжив, вона зупинила мене:

- Помовч.

Вона скаржилася на світло:

- Це штучне освітлення! Я ніколи в ньому не малюю. Воно бреше.

Я знав, до чого вона веде, і тримав язик за зубами.

Тоді знову - можливо, це було не першого ранку, коли вона мене малювала, не пам'ятаю, який то був день, - вона раптом видала:

- Тобі пощастило, що ти не мав батьків. Мої тримаються разом тільки заради мене й сестри.

- Звідки ти знаєш? - спитав я.

- Мені мати сказала, - відповіла вона. - І батько. Моя мати - стерва. Противна амбіційна стерва з середнього класу. Вона п'є.

- Я чув.

- Я ніколи не могла запросити до себе друзів із ночівлею.

- Мені шкода, - сказав я. Вона кинула на мене гострий погляд, але я не іронізував. Я розповів їй про те, що мій батько пив, про свою матір.

- Мій батько слабкий, хоча я й дуже його люблю. Знаєш, що він мені сказав одного разу? Він сказав: «Не знаю, як у таких поганих батьків вийшли дві такі гарні дочки». Він насправді думав про мою сестричку. Вона дуже розумна.

- Це ти дуже розумна. Ти виграла велику стипендію.

- Я хороша рисувальниця, - сказала вона. - Я можу стати дуже розумною художницею, але великою художницею мені ніколи не бути. Принаймні я так вважаю.

- Ти не знаєш, - мовив я.

- Я недостатньо егоцентрична. Я - жінка. Мені потрібно на щось спиратися, - не знаю чому, але вона раптом змінила тему і спитала: - А ти голубий?

- Звичайно, ні! - заперечив я.

Звісно, я зашарівся.

- Тут немає чого соромитися. Багато хороших чоловіків такі.

Тоді вона заявила:

- Ти хочеш на мене спиратися. Я відчуваю це. Мабуть, річ у твоїй матері. Ти шукаєш собі матір.

- Я в ці штучки не вірю.

- У нас разом нічого не вийде. Ми обое хочемо на когось спиратися.

- Можеш спиратися на мене фінансово, - запропонував я.

- А ти на мене ще якимось? Хай Бог милує.

Тоді вона веліла мені не ворушитись і знову взялася до малювання. Це було справді гарно, дуже схоже. Здається, на її малюнку я був більш сповнений гідності, красивіший, ніж насправді.

- Ти не думала, щоб це продати? - спитав я.

- Ні, але подумаю. Двісті гіней?

- Гаразд, - погодився я.

Вона знову різко на мене глянула.

- Ти б мені дав двісті гіней за оце?

- Так. Бо це зробила ти.

- Віддай назад.

Я віддав їй картину і не встиг навіть подумати, що це означає, як вона вже рвала свою роботу.

- Будь ласка, не треба, - попросив я.

Вона зупинилась, але картина вже була роздерта навпіл.

- Але ж вона погана, погана, погана! - вона раптом жбурнула її в мене. - На, поклади до своїх метеликів.

Того разу, коли я їхав до Льюїса, я купив їй іще платівок, усю музику Моцарта, яку зміг знайти, бо, як видавалося, вона його любила.

Наступного дня вона малювала таріль із фруктами. Вона намалювала їх разів із десять, тоді розвісила на ширмі і запропонувала мені вибрати найкращий малюнок. Я відзначив, що вони всі гарні, але вона наполягала, тож я рішуче вказав на один.

- Це - найгірший, - відказала вона. - Це малюнок старанного студента.

І продовжила:

- Тут є один гарний. Я знаю, що він удався. Він у сто разів кращий за всі інші, разом узяті. Якщо ти з трьох разів угадаєш, де він, можеш забирати його просто так, коли я піду. А коли ні, даси мені за нього десять гіней.

Не звертаючи уваги на її натяк, я тричі спробував угадати і не вгадав. Той гарний малюнок, щоправда, здавався незакінченим, важко було визначити, які на ньому фрукти, і все на ньому було якесь кривобоке.

- Ось тут я майже готова щось сказати про ці фрукти. Тут цього ще не сказано, але видно, що можна сказати. Ти це відчуваєш?

Я зізнався, що ні.

Вона принесла книжку з репродукціями Сезанна.

- Ось тут, - вона показала кольоровий натюрморт з мискою яблук, - він не тільки каже все, що може, про ці яблука, а й усе про всі яблука будь-якої форми й кольору.

- Повірю тобі на слово, - погодився я. - Усе, що ти малюєш, гарне.

Вона поглянула на мене.

- Фердинанде, треба було тебе назвати Калібаном. [6 - Потворний дикун із п'єси «Буря», закоханий у Міранду (чи принаймні серйозно налаштований нею заволодіти). (Переклад Миколи Бажана.)]

Днів за три або чотири після першої ванни вона не знаходила собі місця. Вона ходила туди-сюди зовнішнім підвалом після вечері, сідала на ліжко, вставала. Я роздивлявся те, що вона намалювала вдень. Це все були копії картин із книжок. На мою думку, дуже розумні й схожі.

Раптом вона сказала:

- Можна вийти надвір? Під чесне слово?

- Але ж там мокро. І холодно.

Була середина жовтня.

- Я в цій клітці збожеволіти можу. Хіба не можна нам просто пройтися навколо саду?

Вона підійшла дуже близько до мене - зазвичай вона цього уникала - і простягла перед собою зап'ястя. Вона тепер збирала своє довге волосся синьою стрічкою, яку мені замовила купити. Її волосся завжди було прекрасне. Я ніколи не бачив прекраснішого волосся. Часто мені дуже хотілося торкнутися його. Просто погладити, відчути, яке воно. У мене була така можливість, коли я прив'язував їй кляп.

І ось ми вийшли. Ніч була чудова, з-за хмари виглядав місяць, хмара рухалась, але внизу майже не було вітру. Вийшовши, вона якийсь час просто глибоко дихала. Тоді я люб'язно взяв її за руку і повів стежкою між стіною, яка йшла понад будинком, і газоном. Ми пройшли живопліт із вовчого лика, піднялися вгору, де були город і сад. Як я говорив, у мене не було жодного негарного бажання скористатися ситуацією, я завжди ставився до неї з винятковою повагою (доки вона не зробила те, що зробила), але, мабуть, річ була в тому, що стояла темрява, ми йшли отак, я відчував крізь рукав її руку, мені так хотілося взяти її руки у свої і поцілувати її, власне, я тремтів. Я мав щось сказати, інакше я втратив би розум.

– Ти мені не повіриш, коли я скажу, що дуже щасливий зараз, правда? – запитав я. Звісно, відповісти вона не могла.

– Ти вважаєш, що я не вмію нічого відчувати, ти не знаєш, що в мене є глибокі почуття, але я не вмію висловити їх так, як ти, – сказав я. – Якщо людина не вміє висловлювати свої почуття, це не означає, що вони неглибокі.

Весь цей час ми йшли під темним гіллям.

– Усе, про що я прошу тебе, – це зрозуміти, як сильно я тебе кохаю, як ти мені потрібна, яке глибоке мое почуття.

– Іноді, – продовжив я, – це потребує зусиль.

Я не люблю вихвалитись, але я хотів дати їй хвилинку подумати, що зробив би інший чоловік, коли б вона була в його владі.

Ми вийшли до газону з другого боку, а тоді до будинку. На дорозі почувся звук авто, воно проїхало. Я міцно тримав її.

Ми підійшли до дверей підвалу. Я запропонував:

– Хочеш іще раз пройтися?

Дивно, але вона похитала головою.

Звичайно, я повів її вниз. Коли я зняв кляп і розв'язав їй руки, вона сказала:

– Я б хотіла чаю. Будь ласка, зроби. Замкни двері. Я залишуся тут.

Я заварив чай. Коли я приніс його і налив, вона почала говорити.

– Я маю тобі дещо сказати, – звернулася вона до мене.

Я слухав.

– Ти хотів мене поцілувати там, надворі, правда?

– Вибач. – Як завжди, я почав червоніти.

- Передусім я б хотіла тобі подякувати, що ти цього не зробив, бо я не хочу, щоб ти мене цілував. Я розумію, що я у твоїх руках. Я розумію, як мені пощастило, що ти настільки порядний саме в цьому.

- Такого більше не буде, - запевнив я її.

- От що я хочу сказати. Якщо раптом станеться знову це - чи щось гірше - і якщо ти не стримаєшся... Я б хотіла, щоб ти мені дещо пообіцяв.

- Такого більше не буде!

- Пообіцяв не робити це по-підлому. Тобто оглушуючи мене, присипляючи хлороформом. Я не битимусь, я дозволю тобі робити зі мною те, що хочеш.

- Такого більше не буде, - повторив я. - Я забувся. Я не можу цього пояснити.

- Тільки якщо ти таке зробиш, якщо ти колись щось таке зробиш, я більше ніколи-ніколи тебе не поважатиму, ніколи-ніколи з тобою не розмовлятиму. Розумієш?

- Я іншого б і не чекав, - я почервонів, як буряк.

Вона простягла мені руку. Я її потис. Не пам'ятаю, як я вийшов із кімнати. Того вечора в мене через неї все в голові мішалось.

Ну от, і щодня було те саме: я спускався до підвалу між восьмою і дев'ятою ранку, приносив їй снідати, виносив відра, іноді ми трохи розмовляли, вона замовляла мені, що слід купити (іноді я залишався вдома, але частіше виїжджав по свіжі овочі й молоко, які вона любила), здебільшого вранці я прибирав у домі, повернувшись із Льюїса, тоді був обід, і ми зазвичай сиділи й розмовляли, або вона слухала музику, або я сидів і дивився, як вона малює; вона чомусь пила чай сама, ми немовби дійшли згоди в цей час бути окремо. Потім - вечерея, і за вечерею ми розмовляли трохи довше. Іноді вона охоче сприймала мое товариство, зазвичай вона хотіла трохи погуляти зовнішнім підвалом. Іноді вона вимагала, щоб я пішов одразу після вечері.

Я фотографував її, щойно вона мені це дозволяла. Вона трохи познімала мене. Я знімав її в різноманітних позах, звичайно, хороших. Мені хотілося, щоб вона певним чином одягалась, але не любив просити. «Не знаю, навіщо тобі стільки фотографій, - завжди говорила вона. - Ти ж мене бачиш щодня».

Тож нічого по-справжньому не відбувалось. Усі ці вечори ми сиділи разом, і здавалось, що це триватиме завжди. Немовби ми були єдиними людьми на світі. Ніхто не зрозуміє, які ми були щасливі - насправді тільки я, але інколи мені здавалось, що вона не проти цього попри все, що вона казала, якби вона над тим замислилася. Я міг би цілу ніч сидіти й дивитися на неї, просто бачити форму її голови, волосся, яке спадало особливим вигином, таким вишуканим, як форма косатця. Воно було як вуаль чи хмара, воно лежало шовковими пасмами, розпущене абияк, але таке гарне, на її плечах. Я б хотів мати змогу описати її такими словами, як поет, митець. Вона особливим рухом відкидала його назад, коли воно занадто сповзало вперед, таким простим природним рухом. Іноді я хотів попросити її: «Будь ласка, зроби це знову, будь ласка, хай волосся сповзе наперед, а ти його

відкинеш». Тільки це, звісно, була б дурниця. Усе, що вона робила, було таке делікатне. Як вона гортає книжку. Встає, сідає, п'є, палить, все-все. Навіть коли вона робила щось таке, що вважається некрасивим, наприклад позіхала чи потягувалась, у неї це виходило граційно. Правда полягала в тому, що вона не могла робити некрасивого. Вона була занадто прекрасна.

Ще вона завжди була така чиста. Вона завжди пахла тільки свіжо й гарно, на відміну від деяких відомих мені жінок. Вона не любила бруд так само сильно, як і я, хоча зазвичай кепкувала з моєї охайності. Вона якось сказала, що бажання, щоб усе було чисте, – ознака божевілья. Коли так, то божевільні ми обое.

Звичайно, це не був суцільно світлий і мирний час, кілька разів вона вдавалася до спроб втекти. На щастя, я постійно був насторожі.

Одного дня вона майже перехитрила мене. Вона була надзвичайно хитра. Коли я зайшов, їй було недобре, вигляд у неї був дуже поганий. Я запитав, що сталося, але вона просто лежала, наче їй дуже боліло.

– Це апендицит, – урешті заявила вона.

– Звідки ти знаєш? – поцікавився я.

– Я думала, вночі помру, – відповіла вона. Говорила вона, щоправда, не дуже слабким голосом.

Я припустив, що, можливо, це щось інше.

Але вона просто відвернулася до стіни і сказала: «О Господи!»

Ну от, коли я отямився від шоку, то вирішив, що, можливо, це просто вистава.

Потім вона зігнулася навпіл, як у спазмі, тоді сіла, подивилася на мене і сказала, що готова обіцяти що завгодно, але їй потрібен лікар. Або щоб її відвезли до лікарні.

– Для мене це кінець. Ти їм усе розкажеш.

– Я обіцяю, обіцяю, – настійливо переконувала вона. Вона, звичайно, була гарною актрисою.

– Я тобі зараз дам чаю, – промовив я. Мені був потрібен час подумати. Але вона знову зігнулася.

На підлозі була нудота. Я пам'ятаю, тітка Енні говорила, що від апендициту можна померти. Лише рік тому сусідський хлопчик на нього захворів, за її словами, сусіди запізно звернулися до лікаря – тітка Енні й раніше знала, що з ним, – він дивом вижив. Тож треба було щось робити.

Я сказав:

– Тут неподалік є будинок з телефоном. Я збігаю.

– Вези мене в лікарню, – наполягала вона. – Тобі ж так краще.

– Та яка вже різниця, – озвався я, немовби був у розпачі. – Це кінець. Це до побачення. У залі суду.

З мене теж був непоганий артист.

Потім я вибіг, наче справді дуже засмучений. Я залишив відчиненими двері й зовнішні двері і просто почекав.

І за хвилину вона з'явилась. Уже зовсім не хвора. Без образ, вона просто подивилася на мене і пішла назад. Я зробив сердитий вигляд, щоб її налякати.

Настрій у неї змінювався так швидко, що я часто за ним не встигав. Їй подобалося, коли я перечіпався, йдучи за нею (як вона одного разу сказала: «Бідолашний Калібан, шкандибає за Мірандою, спотикається»); іноді вона називала мене Калібаном, іноді – Фердинандом. Інколи вона була різка й зла. Вона шкірилась і передражнювала мене, ставила мені запитання, на які я не знав відповіді. А іншим часом вона мені по-справжньому співчувала, мені здавалося, що вона розуміє мене так, як ніхто після дядька Дика не розумів, і був готовий з усім змиритися.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22037395&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

«Ніхто не знав про це, крім них двох» (старофр.). – Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.

2

Одна з течій англіканської церкви.

3

До родини косатцевих належать, наприклад, махаон і аполлон.

4

У відомій п'єсі Шекспіра «Буря» Фердинандом звати прекрасного принца, що в нього закохується і виходить за нього заміж дочка чарівника Міранда.

5

Тут: наливатиму чай (англ. фразеологізм).

6

Потворний дикун із п'єси «Буря», закоханий у Міранду (чи принаймні серйозно налаштований нею заволодіти). (Переклад Миколи Бажана.)